

Alle 20-vuotiaiden yksinhuoltajaäitien näkemyksiä yksinhuoltajuudesta

Emmi Kauppinen

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2021

Terveys- ja hyvinvointialat

Sosionomi (AMK)

Kauppinen, Emmi

**Alle 20-vuotiaiden yksinhuoltajaäitien näkemyksiä yksinhuoltajuudesta
Sosionomi, AMK**

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2021, 46 sivua.

Terveys- ja hyvinvointialat. Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö (AMK)

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Kaikista lapsiperheistä 24 prosenttia on yhden vanhemman perheitä, joista 20 prosenttia on äiti – lapsi-perheitä. Maailma muuttuu ja samalla myös äitiys ja vanhemmuus. Halusin valita aiheen, joka on vuodesta toiseen ajankohtainen ja vaatii uusia tutkimustuloksia. Mielestäni on hyvä saada ajankohtaista tietoa, miten nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät yksinhuoltajuuden vuonna 2021.

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada lisää tietoa, miten nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät arkensa ai-noana vanhempana. Tavoitteena on kuvata yksinhuoltajien näkemyksiä ja jaksamisesta arjessa sekä kartoittaa, mitkä tekijät arjessa lisäävät haasteellisuuden tunnetta. Laadullinen tutkimus toteutettiin puolistruktu-roituna haastatteluna kesällä 2021 etsimällä 18 – 20-vuotiaita yksinhuoltajaäitejä sosiaalisen median kautta. Haastattelu toteutettiin sähköpostitse lähettämällä vastaajille avoimet haastattelukysymykset. Ai-neisto käsiteltiin sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksessa selvisi, että nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät arkensa pääosin miellyttävänä ja helppona, vaikka rankkojakin päiviä mahtuu arkeen pienen lapsen kanssa. Yksinhuoltajilla arki on pitkälti rutiinien ja päivärytmin ylläpitoa. Voimia arkeen tuo ylpeys lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä ulkopuolelta saatu tuki. Tutkimus osoitti, että nuoret yksinhuoltajaäidit hyötyvät perheen sisältä tulevan tukiverkoston lisäksi myös vertaistuen saamisesta muilta samassa tilanteessa olevilta äideiltä ja yhteiskunnan tarjoamista palveluista, kuten neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta.

Avainsanat

Yksinhuoltajuus, arki, haasteet, nuori, äiti

-

Kauppinen, Emmi

Under 20 years old single mothers point of view about single parenting.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2021, 46 pages.

Health and welfare. Degree programme in Social Services. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

From all families in the world as much as 24 percent are single parent families and 20 percent are mother-child families. The world is changing, and at the same time motherhood and parenthood are changing. I wanted to choose a subject that is topical year in, year out, and demands new research results. In my opinion it is good to get current information on how single mothers view sole custody in 2021.

The purpose of this thesis is to gain more information on how young single mothers view their daily life as a sole parent. The goal is to describe the views of single parents and their coping in everyday life, as well as map which factors increase the feeling of challenge. The qualitative research was executed as a half-structured interview in the summer of 2021 by finding 18 - 20 year old single mothers from social media. The interview was conducted by sending email with open questions to the participants. The material was analyzed by using content analysis.

The research showed that young single mothers mainly view their everyday life as pleasant and easy, although, there are hard days, too, with a small child. As a single parent the everyday life means keeping up with the routines and a daily rhythm. Being proud of the growth and development of a child, and getting help from outside, gives strength to everyday life. The research revealed that young single parents benefit from the support from their internal family network. Peer support from mothers that were in the same situation was also felt important. In addition to the support from family network, help from society, such as, child health center and early childhood education, was beneficial.

Keywords/tags (subjects)

Single parent, daily live, challenge, young, mother

Miscellaneous (Confidential information)

--

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Nuoruus	3
3	Yksinhuoltajuus	5
3.1	Yksinhuoltajuuden historia Suomessa	7
3.2	Vanhemmuus	10
3.3	Nuori vanhempana.....	11
4	Yksinhuoltajuuden haasteet	13
4.1	Taloudelliset haasteet	13
4.2	Ennakkoluulot yksinhuoltajaäitejä ja nuoria äitejä kohtaan.....	14
4.3	Terveydelliset haasteet	16
5	Yksinhuoltajuuden tukeminen	18
5.1	Taloudellinen tukeminen	18
5.2	Yhteiskunnan tarjoama tuki	21
5.3	Järjestöt ja yhdistykset.....	23
5.4	Oma tukiverkosto.....	24
6	Opinnäytetyön toteutus	24
6.1	Tutkimusmenetelmän valinta	25
6.2	Aineiston keruu ja analyysi.....	25
7	Tutkimustulokset	28
7.1	Raskauden aikaiset pelot.....	28
7.2	Tuen merkitys.....	29
7.3	Yksinhuoltajuuden haasteet.....	30
8	Pohdinta	32
8.1	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset	32
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	35
8.3	Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	37
	Lähteet	40
	Liitteet	44
	Suostumuslomake	44
	Haastattelukysymykset	45
	Aineiston kerääminen	45

1 Johdanto

Opinnäytetyössä tutkitaan alle 20-vuotiaiden yksinhuoltajaäitien näkemyksiä yksinhuoltajuudesta ja sen haasteista. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada lisää tietoa, millaisena nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät arkensa ja sen haasteet ainoana vanhempana. Tavoitteena on kuvata yksinhuoltajien näkemyksiä ja jaksamista arjessa sekä kartoittaa, mitkä tekijät lisäävät haasteellisuuden tunnetta.

Kaikista lapsiperheistä 24 % on yhden vanhemman perheitä, joista äiti - lapsi perheitä on 20 %. (Perheiden määrän lasku pysähtynyt 2021.) Tämä osoittaa sen, että maailma muuttuu ja samalla myös äitiys ja vanhemmuus, joten on tärkeää saada ajankohtaista tietoa, millaisena nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät yksinhuoltajuuden vuonna 2021. Aihe rajautui nuoriin 18 - 20-vuotiaisiin yksinhuoltajaäiteihin. Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltaja määritellään alan kirjallisuuden ja lainsäädännön mukaan. Tutkimuksessani yksinhuoltajaksi määritellään äidit, joiden lapsen tai lapsien osoitetiedot ovat äidin luona. Tästä johtuen opinnäytetyössä lasketaan yksinhuoltajaäideiksi myös he, joilla on lapsen isän kanssa yhteishuoltajuus ja isä osallistuu lapsen elämään säännöllisesti. Koen, että nuorista yksinhuoltajista tehty tutkimus on myös yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä on hyvä tietää heidän arkensa haasteista, jotta yksinhuoltajien tarvitsemia palveluita ja ohjaamistyötä osataan kehittää vastaamaan paremmin heidän tarpeitaan.

Yksinhuoltajuutta ja sen erilaisia muotoja on tutkittu paljon ja aiheesta on tehty lukuisia opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia. Nina Kelton ja Anette Mäntyharjun vuonna 2015 julkaistussa opinnäytetyössä *Yksin arjessa* tutkitaan yksinhuoltajaäitien arjen haasteita ja voimavaroja. Kirjallisuuskatsauksessa *Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemat haasteet* Katariina Laaksovuori ja Johanna Luoma-Lammi kuvaavat vuonna 2017 niin ikään yksinhuoltajaäitien haasteita tavoitteenaan saada neuvolatyöntekijöille ja nuorten äitien parissa työskenteleville ammattilaisille lisää tietoa yksinhuoltajaäitien kokemista haasteista. Pia Kosken vuonna 2015 tehdyssä sosiaalityön pro gradu -tutkielmassa *”Enkelit ja prinssit kulkevat mukana matkalla” – Nuori äiti elämäntilanteissa* selvitetään nuoren äidin selviytymiskeinoja hänen omassa elämässään.

Teoreettisen viitekehyksen tiedonhaussa hyödynnettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston sosiaali- ja terveystieteen opiskelijoille suunnattuja tietokantoja. Tietokannoista käytössä oli esimerkiksi Terveysportti, Helda ja Melinda.

2 Nuoruus

Nuoruus on vaikea määrittellä, sillä se on siirtymävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä. On vaikea vetää rajat, mistä nuoruus virallisesti alkaa ja mihin loppuu. Nuoruutta voidaan määrittellä biologian, kulttuurin ja lainsäädännön avulla. YK-määritelmän mukaan nuoriksi lasketaan 15 - 25-vuotiaat. Toisaalta YK:n omassa *Nuoret, rauha ja turvallisuus* -päättölauselmassa nuori on 18 - 29-vuotias. Tämä osoittaa nuoruuden määrittelyn hankaluuden. (Huttunen 2016.) Suomen lainsäädännön mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016, 3 §).

Aalber ja Siimens (2007) sanovat nuoruuden sijoittuvan 12 - 22 ikävuoden välille. Nuoruusvuosina psyykinen kehittyminen on voimakasta, mikä mahdollistaa esimerkiksi lapsuuden traumojen käsittelyn entistä kehittyneemmällä aivokapasiteetilla ja henkisellä valmiudella. Nuoruus on aikaa, jolloin ihmisen persoonallisuus muuttuu ja kehittyy. Nuoruusvuosina aletaan irroittautumaan vanhemmista, jäsenetään omaa seksuaalista identiteettiä ja haetaan ikätovereilta tukea nuoruusiän kasvun ja kehityksen aikana. Nuoruusikä jaetaan kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruus 12 - 14-vuotiaana, varsinainen nuoruus 15 - 17-vuotiaana ja jälkinuoruus 18 - 22-vuotiaana. Aalber ja Siimens (2007, 67 - 68)

Varhaisnuoruudessa alkavat kehon fyysiset muutokset, kun lapsenomaisen keho tilalle tulee murrosiän muutosten tuoma vartalo. Muutokset saattavat aiheuttaa oman vartalon hallitsemattomuuden tunteita. Varhaisnuoruus on myös henkisesti ristiriitaista aikaa. Osan ajasta nuori haluaa itsenäistyä voimakkaasti, jolloin nuori kyseenalaistaa vanhempiaan ja provosoituu arkisistakin keskusteluista puolustaen tiukasti omaa näkökulmaansa ja mielipidettään. Nuori korostaa yksilöllisyyttään etsien tärkeitä ihmisiä perheen ulkopuolelta ja jättää kertomatta vanhemmille asioita ja omia ajatuksiaan. Varhaisnuoruudessa nuori joutuu sietämään uudenlaista ärtyneisyyttä ja levottomuutta. (Aalber ja Siimens 2007, 70 - 71.)

Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen (2007, 60 - 61) sanovat nuoruuden normaaliksi kehitysvaiheeksi ajanjaksot, jolloin nuori palaa pienen lapsen tavoin hahmottamaan maailmaa, vaikka 11 -

15-vuotias nuori saavuttaakin aikuisen ajattelulle tyypilliset päättelymallit. Nuori kykenee ajattelemaan loogisesti ja osaa tehdä itsenäisiä johtopäätöksiä. Nuori pystyy rakentamaan erilaisia teorioita, mikä näkyy voimakkaana tiedon kritisointina. Erilaisten asioiden ja ilmiöiden kritisointi on merkki itsenäisen ajattelun harjoittelusta.

Nuoruuden tuoman henkisen muutoksen lisäksi näkyviä ensimmäisiä murrosiän merkkejä tytöillä on pituuskasvun kiihtyminen, rintojen kasvu ja häpykarvoituksen kehittyminen. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 54.) Varsinaisessa nuoruudessa 15 - 17-vuotiaana nuori on alkanut sopeutua muuttuvaan kehoon ja aaltoilevaan mieleen. Seksuaalinen kehitys alkaa, ja kiinnostus seksiin herää myös itsetyydytyksen suhteen. Nuori saattaa kokea epävarmuutta omasta kehostaan ja sen muutoksien riittämättömyydestä. (Aalberg & Siimens 2007, 69 - 70.) Kuortin ja Halon (2018) tutkimuksen mukaan suomalaisnuoret käyttävät ehkäisyä hyvin. Noin 11 prosenttia peruskoululaisista, 5 prosenttia lukiolaisista ja 8 prosenttia ammattikoulun oppilaista oli laiminlyönyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä. Kuorti ja Halo (2018)

Jälkinuoruudessa 17 - 22-vuotiaat ovat jäsentymisvaiheessa. Irrottautuminen vanhemmista on tapahtunut, ja nuori pystyy lähestymään heitä neutraalisti ja tasa-arvoisesti ymmärtäen omien vanhempien valintoja ja elämäntähtäyksiä. Nuoren empatiakyky on kehittynyt siihen pisteeseen, että hän kykenee ottamaan muut huomioon, tekemään kompromisseja ja antaen periksi vasten omia halujaan. Tässä nuoruuden vaiheessa nuori siirtyy osaksi yhteiskuntaa kantaen vastuuta ja tehden valintoja, jotka vaikuttavat mahdollisesti koko loppuelämään. (Aalberg & Siimens 2007, 70 - 71.)

Nuoren psykologinen kehitys kohti aikuisuutta on nuoruusiässä vielä kesken, eikä nuoren pitäisi joutua hyppäämään lapsuudesta suoraan aikuisuuteen ilman asteittaista nuoruuskehityksen vaihetta. Nuorella on paljon kypsyttämättömiä piirteitä, joten nuori tarvitsee aikaa ja turvallisia rajoja kehittyäkseen kohti aikuisuutta. Nuori saavuttaa kypsyyden, kun vanhemmat, koulu ja ympäristö antavat nuorelle rajat, joiden sisällä saa rauhassa ja turvallisesti kasvaa, kehittyä, kapinoida, onnistua ja epäonnistua. Rajat suojaavat nuorta vahingoittavilta ratkaisuilta. Nuoren ei pitäisi koskaan joutua tilanteeseen, jossa hänen pitäisi ottaa sellaista vastuuta, mihin ei ole itse valmis. (Aalberg & Siimens 2007, 125 - 128.) Peltolan (2020, 143) mukaan Euroopan maissa on havaittu nuoruusiän

pidentymistä, millä tarkoitetaan nuoruudesta aikuisuuteen siirtymisen ajallisen keston pidentymistä. Tämä näkyy syntyvyyden laskuna ja ensisynnyttäjien keski-ikänsä kohoamisena. Synnyttäjien keski-ikänsä nousua selittää pidentyneet opiskeluajat ja työmarkkinoille siirtyminen.

3 Yksinhuoltajuus

Huoltajuus määritellään laissa. Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen kehitys ja kasvu ottaen huomioon henkilökohtaiset tarpeet ja toiveet ikätason mukaan. Lapsen tulee saada kokonaisvaltaisesti hyvää hoitoa ja huolenpitoa. Tärkeää on tukea lapsen muita läheisiä ihmissuhteita. Lapsen kasvuympäristön tulee olla vakaa; lapsen tulee saada turvaa, hoivaa ja ymmärrystä.

Kaikenlaisen henkisen ja fyysisen kaltoinkohtelun sijaan lapsen itsenäisyyttä ja kasvua aikuiseksi tulee edistää ja tukea. Huoltajan velvollisuus on lasta kuunnellen ja hänen ikätasonsa huomioiden tehdä lasta koskevia päätöksiä, kuten päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista henkilökohtaisista asioista. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1 & 4 §.)

Kun lapsi syntyy, huoltajaksi määräytyy automaattisesti lapsen synnyttänyt nainen. Jos lapsen äiti on naimisissa lapsen isän kanssa, molemmista tulee automaattisesti lapsen huoltajia. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 6, 7, 8 & 9 §.) Mies voi tunnustaa isyytensä ennen lapsen syntymää ilmoittamalla isyytensä terveydenhoitajalle tai kättilölle äidin läsnäollessa. Ilmoituksen tulee tapahtua sen kunnan tarjoamassa terveydenhuollon toimintayksikössä, johon syntyvän lapsen äidille on tarjottu raskausajan neuvolapalvelut. (Isyyslaki 818/2021, 16 §.)

Muussa tapauksessa vanhemmat voivat sopia keskenään lapsen huollosta ja tapaamisista esimerkiksi niin, että huolto on molemmilla vanhemmilla tai vain toisella vanhemmalla. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallinen sopimus, joka tulee vahvistaa sen kaupungin sosiaalilautakunnassa, jossa lapsi on virallisesti kirjoilla. Sosiaalilautakunta ottaa vahvistuspäätöksessään huomioon lapsen edun ja lapsen omat toiveet. Mikäli vanhemmat eivät pääse sopuun lapsen huoltajuuteen liittyvissä asioissa, voi tuomioistuin tehdä päätöksen lapsen huollosta, jolloin esimerkiksi lapsen yksinhuoltajuus voidaan määrätä toiselle vanhemmalle painavasta syystä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 6, 7, 8 & 9 §.)

Yksinhuoltajuuden käsitettä määriteltäessä on oleellista, kenen näkökulmasta yksinhuoltajuutta määritellään. Katsotaanko yksinhuoltajuutta lainsäädännön, sosiaaliturvaetuuksien, virallisten tilastojen vai verottajan näkökulmasta? Kansainvälisesti yksinhuoltajana pidetään vanhempaa, joka asuu ilman avio- tai avopuolisoa alaikäisen lapsen kanssa. Muissa Euroopan maissa kuten Islannissa alle 15-vuotiaiden lasten kanssa yksin asuva huoltaja lasketaan yksinhuoltajaksi, kun taas vastaavasti Luxemburgissa yksinhuoltajiksi lasketaan kaikki alle 25-vuotiaiden lasten kanssa yksin asuvat huoltajat. Vaikka lapsi asuisi vain toisen vanhemman kanssa muodostaen yhden vanhemman perheen, voi vanhempien välillä olla yksinhuoltajuus tai yhteishuoltajuus. Vanhempien toimiessa tasavertaisina yhteishuoltajina he päättävät yhdessä lasta koskevista asioista kuten nimestä, asuinpaikasta, uskonnosta, terveydenhuollon toimenpiteistä ja muista lapsen henkilökohtaisista asioista. (Hakovirta 2006, 26 – 27.)

Kun tarkastelee yksinhuoltajuutta perhetilastojen valossa, yksinhuoltajuus määritellään samassa asunnossa asuvien perheenjäsenten perhesuhteiden kautta. Suomessa yksinhuoltajuudella tarkoitetaan sitä, että perheessä on yksi aikuinen ja vähintään yksi 18-vuotias lapsi. (Haataja 2009, 46.) Yksinhuollossa lapsella on vain yksi huoltaja, joka tekee yksin lasta koskevat päätökset. Viranomaistahot kuten koulu, päiväkotiki ja sosiaalitoimi antavat lasta koskevat päätökset vain huoltajalle, ellei erikseen ole sovittu muuta esimerkiksi sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. (Lapsen huolto, tapaaminen ja asumien 2021.)

Yksinhuoltajien määrä ja osuus väestöstä kääntyi selvään kasvuun lama-aikaan 1990-luvun alkupuolella, mutta vuoden 2015 jälkeen määrä on tasaantunut (Tilastokeskus 2019). Vuonna 2019 yhden vanhemman perheet kasvoivat 593 perheellä. Aikaisempiin vuosiin verrattuna äidin ja lasten muodostamien perheiden määrä laski 129 perheellä, mutta isien ja lasten perheiden määrä kasvoi 722 perheellä. Äitien ja lasten muodostamien perheiden osuus kaikista lapsiperheistä oli 20 % (Pikkulapsiperheiden määrä vähentynyt lähes viidenneksellä 2010-luvulla).

Nykypäivänä yksinhuoltajiksi tullaan avio- tai avoliiton päättymisestä johtuen, kun taas aikaisemmin suurin syy yksinhuoltajuudelle oli puolison kuoleman. Yksinhuoltajuuden taustalla voi myös olla suunnittelematon raskaus tai tietoinen päätös hankkia lapsi yksin. (Haataja 2009, 46). Yksinhuoltajaksi päädytään monesta eri syystä, ja yksinhuoltajuuteen johtaneet syyt vaikuttavat vahvasti siihen, mikä on toisen biologisen vanhemman rooli elatukseen ja huoltoon liittyen. Avo- ja avioliittojen päättyessä eroon vanhemmat sopivat, miten lapsen elatus ja huolto jaetaan vanhem-

pien välillä. Jos lapsen isyys on tunnustettu, voi lapsen yksin alusta asti huoltanut äiti tehdä lapsesta huoltosopimuksen. Yksinhuoltajuus ei aina merkitse sitä, että yksinhuoltaja vastaa lapsen elatuksesta ja huollosta yksin. On hyvin yleistä, että yksinhuoltajien lapsilla on etävanhempi toisessa taloudessa, joka vastaa myös lapsen huollosta ja elatuksesta. (Hakovirta 2006, 25.) Yksinhuoltajuus käsitteenä on harhaanjohtava, sillä yksinhuoltajuuden alle nivoutuu sekä ne perheet, joissa lapsesta vastuun kantaa täysin yksi aikuinen ja ne perheet, joissa esimerkiksi eronneilla vanhemmilla on lapsesta yhteishuoltajuus, jolloin lapsella on virallisesti kaksi huoltajaa ja vanhempien kanssa on sovittu yhteishuollosta. Tämä johtuu siitä, että lapsi voi virallisesti asua vain toisen vanhemman luona, vaikka lapsi näkisikin molempia vanhempiaan yhtä paljon. Tämä määrittelee vain toiselle vanhemmalle oikeuden yksinhuoltajaetuksiin. (Lammi 2017, 13.)

Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltajaksi määritellään äidit, joiden lapsen tai lapsien osoitetiedot ovat äidin luona. Tästä johtuen opinnäytetyössä lasketaan yksinhuoltajaäideiksi myös he, joilla on lapsen isän kanssa yhteishuolto ja isä osallistuu lapsen elämään säännöllisesti.

3.1 Yksinhuoltajuuden historia Suomessa

1900-luvun alussa käytiin kiivasta yhteiskunnallista keskustelua avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten asemasta. Lapset sekä äidit miellettiin sosiaalisiksi ongelmiksi ja avioton lapsi koettiin häpeänä. Naisasia-aktivistit ajoivat aviottomien lasten asemaa yhteiskunnassa, jonka seurauksena yksinhuoltajuutta alettiin tarkastelemaan yhteiskunnallisena kysymyksenä ja ensimmäiset perhepoliittiset väliintulot osoitettiin yksinhuoltajaperheisiin. Aviottoman äidin ja lapsen asema yhteiskunnassa jakoi ihmisten mielipiteet poliittisesti kahtia. Yksinhuoltajuuden ongelmallisuus yhteiskunnallisesti riippuu pitkälti siitä, kenen näkökulmasta asiaa katsoo. Keski- ja yläluokan näkökulmasta äitiys ilman avioliittoa oli moraalinen ongelma, ja porvarillinen naisliike ajoi vahvasti pelkkää lapsen asemaa paremmaksi. Vastaavasti vasemmistolainen naisliike keskittyi sekä yksinhuoltajaäitien että lasten asemaan. (Rantalaiho 2009, 21 - 23.) Naisliikkeen myötä Suomalainen yhteiskunta alkoi ottaa ensimmäisiä askelia kohti modernisoidumpaa yhteiskuntaa. Laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista astui voimaan vuonna 1922 parantaen tasavertaisuutta yksinhuoltajaperheiden ja ydinperheiden välillä. (Hakovirta, Salin & Haataja 2016, 270).

1930-luvulla havahduttiin Suomessa väestörakenteen ongelmallisuuteen ja syntyvyyden laskuun. Väestönkasvu oli kiivainta taloudellisesti vaikeassa työväenluokassa, jolloin lapsia syntyi sinne, jonne niiden ei haluttu syntyvän. Poliittisen keskustelun alla oli samaan aikaan syntyvyyden lasku ja ei-toivotun syntyvyyden hallitseminen työväenluokan keskuudessa. Keinoiksi väläyteltiin aborttia, sterilisaatiota ja syntyvyyden säännöstelyä, mutta naiset onnistuivat nostamaan yhteiskunnan silmissä arvoaan perheyhteisöjen ylläpitäjinä, tulevan sukupolven kasvattajina ja moraalin tien näyttäjinä. 1940-luvun alussa luokkaeroajattelu alkoi tasoittua ja vähävaraisia äitejä alettiin tukea taloudellisesti äitiysavustuksella. Äitiysavustuksen saamisen reunaehtoihin ei kuulunut äidin siviilisääty, vaan kaikilla äideillä oli samat oikeudet yhteiskunnan tarjoamaan tukeen. Sama päti vuonna 1948 tulleeeseen lapsilisään. Lapsilisä oli universaali etuus, joka koski kaikkia äitejä. Yksinhuoltajan näkökulmasta lapsilisän universaalisuus paransi yksinhuoltajien asemaa yhteiskunnassa, koska heitä ei enää eroteltu muista perhetyypeistä. 1940-luvulla perustettiin ensimmäinen ensikoti, joka tarjosi raskaana oleville aviottomille naisille paikan, jossa he saivat tukea ja neuvoa. Tavoitteena oli opettaa äideille myös lastenhoitoa ja kodista huolehtimista. (Rantalaiho 2009, 24 - 27.)

Vaikka 1950-luvulla tiedostettiin, että yksinhuoltajaäidit tarvitsevat taloudellista tukea ja lapsen ja äidin etu nähtiin kytköksissä toisiinsa, eri alan ammattilaiset epäilivät aviottomien äitien kykyä huolehtia lapsesta. Yksinhuoltajaäideistä käytettiin leimaavia ja negatiivisia nimityksiä kuten epäkypä äiti ja sosioekonominen riskiäiti. Asiantuntijoiden mukaan tasapainoisen äitiyden saavuttaminen edellytti isää, jonka mukanaolo mahdollisti lapsen ja äidin kiintymyssuhteen kehittymisen. Äidin hoiva nähtiin kuitenkin lapsen edun kannalta tärkeänä asiana, jonka vuoksi naisia ei alettu rankaisemaan tai erottamaan aviottomasta lapsesta. (Mts. 28 - 29.)

1960-luvulla yksin lapsen huollosta vastaavien taloudellinen tuki parani entisestään, kun erityislapsilisälaki tuli voimaan. Lain turvin vähävaraiselle vanhemmalle ja myös avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle voitiin maksaa tapauskohtaisesti lisätukea. 1960-luvun loppupuolelle asti äidin nähtiin olevan vastuussa lapsen kasvatuksesta ja isän lapsen elatuksesta. 1960-luvun lopulla käytiin enemmän keskustelua sukupuolirooleista ja tasa-arvosta. Lapsen isän oikeuksia nostettiin samaan aikaan esille, ja vuonna 1976 astui voimaan isyyslaki ja laki lapsen elatuksesta. Laki mahdollisti isyyden vahvistamisen, mikä toi lapselle oikeuden periä isänsä tämän kuoltua. 1970-luvulla perhekäsitys alkoi hiljalleen muuttua lapsikeskeisestä ajattelusta perhekeskeiseen ajatteluun. Äidit

olivat edelleen lapsen pääasiallisia huoltajia, mutta yhteiskunnallinen keskustelu isien asemasta ja oikeuksista suhteessa äidin oikeuksiin avitti vuonna 1984 voimaan tulleen lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Laki mahdollisti yhteishuollon ja molemmat vanhemmat nähtiin sopivina huoltajina. (Mts. 30 - 38.)

Yksinhuoltajuuteen liittyvät asenteet ja ennakkoluulot ovat muuttuneet vuosikymmenten saatossa. 1900-luvun alussa yksinhuoltajuus ei ollut ennakkoon suunniteltu valinta. Yksinhuoltaja oli useimmiten leski, tai lapsi oli syntynyt avioliiton ulkopuolella aiheuttaen halveksuntaa ja leimaamista. 2000-luvulla suurin syy yksinhuoltajuudelle on avo- tai avioliiton päättyminen. Lapsia syntyy nykyäänkin parisuhteen ulkopuolelle, mutta tämä saattaa olla myös monen tietoinen valinta ja harkittu päätös. Nykyajan sosiaalipoliittisessa keskustelussa korostetaan jaetun vanhemmuuden tukemista, lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Ihanne tilanteena pidetään jaettua vanhemmuutta, jossa velvollisuudet ja oikeudet jakautuisivat tasan. Käytännössä tämä toteutuu harvoin ja eron sattuessa lapsi jää pääsääntöisesti äidille, jolloin korostuu historiassa ilmennyt naisen vastuu hoivasta ja huolenpidosta. (Mts. 42 - 44.)

Globaalisti tarkasteltuna tällä hetkellä maailman 2,3 miljardista lapsesta noin 14 % elää yksinhuoltajaperheissä, joissa useimmiten lasten huoltajana on äiti. Yksinhuoltajaperheiden määrä eroaa maittain. Vain alle kymmenesosa lapsista elää yhden vanhemman kanssa. Näihin maihin kuuluu esimerkiksi Kiina, Intia, Indonesia, Israel, Jordania ja Turkki. Maat, joissa yli neljäsosa lapsista elää yksinhuoltajaperheissä, ovat pääsääntöisesti kehitysmaita lukuun ottamatta Latviaa ja Yhdysvaltoja, joissa noin 30 prosenttia lapsista elää yksinhuoltajaperheessä. Eniten yksinhuoltajaperheitä on Etelä-Afrikassa, missä noin 40 prosenttia lapsista elää äitinsä kanssa. Kehittyneissä teollisuusmaissa noin 11 - 24 prosenttia lapsista elää yksinhuoltajaperheessä. Vähiten yksinhuoltajia on Aasiassa ja Lähi-idässä, joissa avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ovat harvinaisia. Vain alle prosentti Kiinassa, Egyptissä, Intiassa, Indonesiassa ja Saudi-Arabiassa syntyneistä lapsista syntyy avioliiton ulkopuolella. (Chamie 2016.)

3.2 Vanhemmuus

Laakkonen (2010, 16) kertoo, että Huttusen (1997) ja Tammisen (2005) mukaan vanhempana olemisen on läheisin ja merkityksellisin ihmissuhde, minkä kahden eri sukupolven edustajat voivat keskenään solmia. Vanhemmuuteen kuuluu kasvu ja henkinen kypsyminen uuteen rooliin, joka rakentuu keskinäisen kiintymyksen ja vuorovaikutuksen varaan. Vanhempi on lapselle ensimmäinen ja tärkein roolimalli. Roolimallina olemisen tärkeys korostuu, mitä pienempi lapsi on. Vanhemmuus rakentuu monista eri tekijöistä kuten vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteesta ja vanhemmuuteen kuuluvista velvollisuuksista. Hyvän vanhemmuuden edellytyksiin luetaan avoin ja lämmin suhde lapseen sekä kasvatuksellinen johdonmukaisuus. (Broberg & Tähtinen 2009, 158 - 159.)

Vanhemman tärkein tehtävä on vastavuoroisen kiintymyssuhteen luominen. Vastavuoroisuudessa olennaista on, että vanhemman oman emotionaalisen ja toiminnallisen kiintymyksen lisäksi vanhempi kykenee ottamaan vastaan myös lapsen kiintymyksen. Mitä pienempi lapsi on, sitä tärkeämpää on, että lapsen lähellä on ihminen, johon lapsi voi turvallisesti kiintyä ja jolta hän saa hoitoa, hoivaa ja turvaa. Yksi keskeisimpiä kasvatuksellisia tehtäviä onkin osoittaa lapselle, mitä on kiintymys ja rakkaus toista ihmistä kohtaan. (Tamminen 2004, 73 - 76.)

Vanhemmuus voidaan jakaa juridiseen, biologiseen ja sosiaaliseen vanhemmuuteen. Juridisella eli oikeudellisella vanhemmuudella tarkoitetaan sitä, minkälaisia vanhemmuuden muotoja suomalainen lainsäädäntö mahdollistaa. Oikeudellisen vanhemmuuden mukaan lapselle määräytyy sukunimi, elatus, huolto ja oikeus tavata etävanhempaa, jonka luona lapsi ei virallisesti asu. Juridisesti vahvistettu vanhemmuus antaa lapselle oikeuden periä vanhempansa. Juridiseksi vanhemmaksi voi tulla monella eri tavoin. Merkittäviä lakeja tämän suhteen ovat isyyslaki ja adoptiolaki (Heikkilä 2013, 10.)

Mies merkitään lapsen juridiseksi vanhemmaksi, jos hän on lapsen äidin kanssa avioliitossa, on siittänyt lapsen, tai jos hänen siittiöitään on käytetty äidin hedelmöittämiseen muulla tavalla ja lapsi on saanut alkunsa (Isyyslaki 11/2015, 2& 3§). Lasta adoptoitaessa adoptiolasta pidetään adoptiovanhempien lapsena, kun adoptio on vahvistettu. Tämä vapauttaa lasten aikaisemmat vanhemmat elatusvelvollisuudesta (Adoptiolaki 22/2012).

Biologisella vanhemmalla tarkoitetaan äitiä, joka on synnyttänyt lapsen ja miestä, jonka siittiöistä lapsi on saanut alkunsa. Niissä tapauksissa, joissa lapsi on saanut alkunsa luovutetusta munasolusta, lapsen synnyttänyt äiti on biologinen vanhempi, mutta ei geneettinen vanhempi, koska munasolu ei ole biologisen vanhemman oma. (Heikkilä 2013, 11.) Sosiaalisen vanhemman ei tarvitse olla juridinen tai biologinen vanhempi. Sosiaalinen vanhemmuus on lapsen kanssa asumista, arjen jakamista, hoitamista, huolenpitoa ja oman läsnäolon antamista. Sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna vanhemmaksi voi kutsua sitä henkilöä, joka hoitaa ja huolehtii lapsesta. Sosiaalisessa vanhemmuudessa on myös pitkälti kyse aikuisen ja lapsen välisestä tunnesiteestä ja siitä, kenet lapsi kokee tunnetasolla vanhemmakseen. (Mts. 12.)

3.3 Nuori vanhempana

Suomessa vuonna 2019 syntyi 45 870 lasta. Synnyttäjien keski-ikä on noussut viime vuosina, ja vuonna 2019 synnyttäjien keski-ikä oli hieman reilu 31-vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä oli 29,5 vuotta. Kaikista synnyttäjistä yli 35-vuotiaita oli 24,4 prosenttia ja alle 20-vuotiaita synnyttäjiä oli 1,3 prosenttia. (Tilastoraportti 48/2020, 1.) Raskaaksi tuleminen nuorella iällä tuo nuorelle uudenlaisia haasteita elämään. Raskaus ajaa nuoren punnitsemaan ja valitsemaan raskauden keskeytyksen ja lapsen pitämisen väliltä. Mikäli nuori päättää jatkaa raskautta, joutuu hän kohtaamaan äidiksi tuleminen psykologisia, emotionaalisia ja fyysisiä haasteista. (Halonen & Apter 2010.)

15 - 19-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset olivat kasvussa vielä 1990-luvun puolivälissä. Jälkiehkäisyreseptipakon poisto 15-vuotta täyttäneiltä ja seksuaalikasvatuksen tuominen osaksi opetussuunnitelmaa vuonna 2001 tuottivat tulosta. Nuorten raskaudenkeskeytykset kääntyivät selvään laskuun 2000-luvulla. Vuonna 2019 raskaudenkeskeytysten määrä pysyi ennallaan (6,5/1000 vastaavanikäistä naista). Vaikka nuorten keskeytysten määrä tasaantui vuonna 2019, tehtiin 15 – 19-vuotiaille huomattavasti vähemmän keskeytyksiä kuin 10 vuotta sitten. Vuonna 2019 tehtiin noin 8700 raskaudenkeskeytystä. 37 prosenttia raskaudenkeskeytyksistä tehtiin naisille, joille oli tehty raskaudenkeskeytys jo aiemmin. Alle 20-vuotiaista 10 prosentille oli tehty ainakin yksi raskaudenkeskeytys. Raskaudenkeskeytykseen päätyneistä naisista 92,6 prosenttia perusteli keskeytystä sosiaalisilla syillä. Alle 20-vuotiaista 38,5 prosenttia ei käyttänyt raskaaksi tullessaan lainkaan ehkäisyä. Suomessa raskaudenkeskeytyksiä ohjaa laki raskaudenkeskeyttämisestä (239/1970) ja sen nojalla annettu asetus (359/1970). Lainsäädännön mukaan raskaus voidaan keskeyttää yhden lää-

kärin päätöksellä ennen 12. raskausviikkoa, jos nainen on alle 17-vuotias, yli 40-vuotias tai synnyttänyt neljä lasta. Kahden lääkärin lausuntoon turvaudutaan niissä tapauksissa, kun raskaana oleva vetoaa sosiaalisiin syihin, raskaus uhkaa naisen henkeä tai terveyttä, raskautumiseen liittyy rikos tai naisen tai lapsen isän sairaus vaikuttaa kykyyn huolehtia lapsesta. Valvira myöntää raskaudenkeskeytyksiä vielä 24. raskausviikolla, jos sikiöllä todetaan vakava sairaus tai rakenteellinen poikkeavuus. Raskaus voidaan keskeyttää myös raskausviikoista riippumatta, jos raskauden jatkaminen ja synnyttäminen aiheuttavat naiselle hengenvaaraa. (Tilastoraportti 26/2020, 2 – 5.)

Aikuisuuden kynnyksellä olevia 15 - 19-vuotiaita äitejä kutsutaan teiniäideiksi. Nuorena raskaaksi tulemisen negatiiviset vaikutukset lapsen ja äidin elämään on tiedostettu jo kymmenien vuosien ajan. Pitkään ajateltiin, että teiniraskaudesta ilmenevät ongelma ovat kytköksissä äidin nuoreen ikään. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on huomattu, että mahdolliset ongelmat johtuvat nuoren iän sijaan sosioekonomisista taustatekijöistä. Teiniäitiyteen vaikuttavat seikat, jotka vaikuttavat lapsen ja äidin elämään myös myöhemmin, ovat äidin heikko sosiaalinen tilanne, päihteiden käyttö ja heikko sosiaalinen tuki. 15 - 19-vuotiaat äidit ovat suuremmassa riskissä kohdata terveydellisiä haasteita, sosiaalisia jälkiseuraamuksia sekä haasteita opinnoissa ja työelämään siirtymisessä kuin 20 – 35-vuotiaat äidit. On todettu, että teiniäidin kykyyn huolehtia lapsesta vaikuttaa vahvasti se, onko äiti 15-vuotias teini-ikäinen vai jo täysi-ikäinen nuori aikuinen. (Halonen & Apter 2010.)

Halosen ja Apterin (2010) mukaan Fullerton ym. (1997) määrittelee teiniäitiyden syiksi seksielämän varhaisen aloittamisen, ehkäisyn puuttumisen, terveydenhoitopalveluiden riittämättömyyden ja nuoren huonon sosioekonomisen aseman. Suuressa riskissä raskautua nuorena ovat ne nuoret naisen alut, joiden omat äidit ovat aikanaan olleet teiniäitejä, sosiaalihuollon asiakkaat, kouluvaikeuksista kärsivät ja varhain vanhempiensa luota pois muuttaneet.

Halosen ja Apterin (2010) mukaan Vikat ym. (2002) tarkentaa teiniraskauksien syyksi rikkonaisen perhetaustan ja nuoren äidin isän matalan koulutustason. Suomalaisen tutkimuksen mukaan nuorella oli yli kaksinkertainen riski teiniraskauteen, jos isä oli käynyt koulua enintään yhdeksän vuotta. Kahden biologisen vanhemman kanssa asuvilla nuorilla on kaksi kertaa pienempi riski raskautua nuorena kuin yhden vanhemman perheissä. Omassa tutkimuksessani kohdehenkilöitä ovat 18 - 20-vuotiaat täysi-ikäiset ja juuri aikuisuuden kynnyksellä olevat nuoret äidit.

4 Yksinhuoltajuuden haasteet

4.1 Taloudelliset haasteet

Yksinhuoltajien toimeentulo on epävakaampaa kuin muissa lapsiperheissä. Kansainvälisessä vertailussa Suomi kuuluu maihin, joissa yksinhuoltajaperheiden köyhyysaste on OECD- maiden alhaisimpia, mutta kuitenkin korkeampi suhteessa muihin lapsiperheisiin. 1900-lukua ja 2000-lukua verrattaessa köyhyysaste on selvästi noussut siirryttäessä 2000-luvulle. (Hakovirta, Salin & Haataja 2016, 273.) Suurempi köyhyysriski suhteessa muihin talouksiin johtuu siitä, että yhden vanhemman perheessä palkansaajia on vain yksi ja yksinhuoltajilla on keskimäärin matalammat tulot kuin ydinperheessä asuvilla äideillä. Lukuisissa eri maissa yksinhuoltajaäidit ovat keskimäärin nuorempia, kuin kahden vanhemman perheessä elävät äidit. Nuoret äidit eivät ole ehtineet kouluttautua ja saavuttaa riittävää tulotasoa, jotta heidän taloudellinen tilanteensa olisi hyvä. Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa yksinhuoltajien köyhyys on matalampaa suhteessa Etelä-Euroopan valtioihin, joissa yksinhuoltajien köyhyysriski on merkittävä, koska Pohjoismaissa perhepoliittiset tulonsiirrot tasaavat taloudellista kuilua yksinhuoltajien ja muiden kotitalouksien välillä. Vaikka Pohjoismaissa yksinhuoltajien köyhyysriski ei nouse Etelä-Euroopan valtioiden tasolle, on yksinhuoltajien ja puolison kanssa elävien äitien köyhyysriskin välillä huomattava ero. Suomessa on pyritty tukemaan työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, mistä yksi hyvä esimerkki on mahdollisuus varhaiskasvatukseen, joka rahoitetaan suurilta osin julkisilla varoilla. (Forssen & Ritakallio 2009, 77 - 78.)

Taloudellisia haasteita yksinhuoltajille lisää se, että yksinhuoltajaäidit ovat keskimäärin harvemmin korkeasti kouluttautuneita kuin parisuhteessa elävät äidit, mikä vaikuttaa suoraan heidän tulotasoonsa heikentävästi. Mitä nuorempi äiti on, sitä todennäköisempää on, että äidillä on peruskoulutasoinen koulutus. Yksinhuoltajilla on vaikeampaa saada sama tulotaso, joka kahden aikuisen taloudessa on, sillä Suomessa naisen palkka on edelleen pienempi verrattuna miehen palkkaan. Puuttuvan puolison kuluja tasaamassa ovat vain elatustuet ja lapsilisän yksinhuoltajakorotus. Nämä yksinhuoltajille kohdistetut tulot ovat kuitenkin suurella merkityksellä köyhyyden ehkäisemiseksi. (Haataja 2009, 104 - 109.)

Taloudelliset haasteet ovat tutkitusti kytköksissä myös yksinhuoltajan henkiseen hyvinvointiin (Broberg & Tähtinen 2009, 157). Köyhyys vaikuttaa sekä perheessä eläviin lapsiin että aikuiseen näkyen hyvinvoinnissa joko suoraan tai välillisesti. Pitkään jatkunut tulojen niukkuus saattaa näkyä

vanhemmuudessa, kodin yleisessä tunnelmassa ja perheen sisäisessä dynamiikassa. Vanhempien heikomman taloudellisen tilanteen on todettu vaikuttavan lasten sosiaalisiin suhteisiin heikentävästi ja lapsi saattaa kokea, että köyhyys on myös jonkinlainen leima, joka näkyy heidän arjessaan. Pienituloisten lapsiperheiden äideillä köyhyys aiheuttaa keskimäärin enemmän stressiä kuin muilla lapsiperheissä elävillä aikuisilla. (Broberg & Tähtinen 2009, 80.)

4.2 Ennakkoluulot yksinhuoltajaäitejä ja nuoria äitejä kohtaan

Vaikka yksinhuoltajat saatetaan edelleen arvottaa tiettyjen stereotyyppien kautta, asennoituminen yksinhuoltajaäiteihin on parantunut vuosien saatossa huomasti. 1900-luvun alussa avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia nimitettiin äpäriksi ja au-lapsiksi, eikä yksinhuoltajaäideille suunnattu taloudellista tai henkistä tukea arkeen. Vaikka kansainvälisissä ja suomalaisissa tutkimuksissa on huomattu, että yhden vanhemman perheessä eläneillä lapsilla on hieman heikommat akateemiset, psykologiset, emotionaaliset ja sosiaaliset taidot, ei yksinhuoltajuutta nähdä enää uhkana lapsen kasvulle ja kehitykselle samalla tavalla kuin aiemmin. Yksinhuoltajuudessa nähdään myös positiivisia asioita ja mahdollisuuksia niin lapselle kuin myös äidille. (Hakovirta, Salin & Haataja 2016, 273.)

Tutkimuksessa selvitettiin, miten suomalaisten mielipide yksinhuoltajia kohtaan on muuttunut vuodesta 2002 vuoteen 2012 ja miten vastaajien sukupuoli vaikutti vastauksiin. Kymmenessä vuodessa on havaittavissa selkeä muutos. Vuonna 2002 noin 30 prosenttia oli sitä mieltä, että yksi vanhempi pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin kaksi vanhempaa. Vuonna 2012 samaa mieltä oli jo yli 45 % vastaajista. (Hakovirta, Salin & Haataja, 2016, 279.)

Taustamuuttajat vaikuttavat asenteisiin, jotka kohdistuvat yksinhuoltajavanhempiin. Naiset suhtautuvat miehiä suvaitsevaisemmin avioeroihin ja yksinhuoltajuuteen. Vuonna 2002 20 % miehistä ja 38 % naisista oli sitä mieltä, että yksinhuoltaja pystyy kasvattamaan lapsen yksin. Vastaavasti vuonna 2012 miehistä 34 % ja naisista 54 % oli sitä mieltä, että yksinhuoltaja pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin kaksi vanhempaa yhdessä. Tämän tutkimuksen mukaan miehet suhtautuvat yksinhuoltajuuteen epäileväisemmin, vaikka molempien sukupuolien ajatus yksinhuoltajuudesta on vuosien saatossa muuttunut myönteisemmäksi. Tästä voidaan päätellä, että nuorempi ikäluokka suhtautuu hieman myönteisemmin yksinhuoltajuuteen kuin vanhempi väestö. Sosioekono-

mista asemaa tarkastellessa alhaisimman koulutusluokan edustajat suhtautuvat yksinhuoltajuuteen kaikista myönteisimmin, mikä johtuu siitä, että vähiten kouluttautuneiden keskuudessa avioerot ovat yleisempiä kuin korkeakoulutettujen keskuudessa. Siviilisäätö ja perherakenne vaikuttavat myös asenteisiin yksinhuoltajuutta kohtaan. Eronneet, lesket ja yksin asuvat suhtautuivat selvästi myönteisemmin yhden vanhemman kykyyn kasvattaa lapsi yhtä hyvin kuin mitä kaksi vanhempaa kasvattaisi. (Hakovirta, Salin & Haataja 2016, 281.)

Vaikka asenteet yksinhuoltajaäitejä kohtaan ovat kohentuneet vuosien saatossa ja yksinhuoltajien kykyyn turvata lapsen kasvu ja kehitys luotetaan, mielletään nuorten naisten raskaudet usein yhteiskunnallisella tasolla ongelmalliseksi asiaksi. Nuoret äidit mielletään joukoksi, jolla ei ollut riittävästi tietotaitoa ehkäistä raskautta ja raskaus nähdään irtosuhteesta käyneenä vahinkona. Äidin nuoren iän nähdään olevan riskitekijä lapsen kasvulle ja kehitykselle, sillä nuoren äidin henkisen kasvamisen kohti aikuisuutta nähdään olevan vielä kesken. (Hirvonen 2002, 166.)

Hirvonen (2000) havainnoi ennakkoasenteita, jos lapsen hankkii yhteiskunnan silmissä liian nuorena. Näiden ennakkoasenteiden perusteella nuori äiti ei kykene noudattamaan yhteiskunnan asettamia odotuksia kuten opiskelun ja ammattiin valmistumisen jälkeen työelämään siirtymisestä. Nuoren äidin perheen perustaminen usein siirtää kouluttautumista ja työelämään siirtymistä, jolloin perhe joutuu turvautumaan yhteiskunnan tarjoamiin taloudellisiin tukiin. Ennakkoasenteet eivät liity nuorten äitien kykyyn huolehtia lapsesta, vaan riski nähdään sosiaalisissa ja taloudellisissa ongelmissa.

Eila Hirvonen (2000) on väitöstudkimuksessaan havainnut suhtautumisessa nuoreen äitiin monenlaisia ongelmia. Nuori äiti ei ole kyennyt noudattamaan sitä normatiivista kronologiseen ikään perustuvaa elämäntapaa, jota yhteiskunnassamme pidetään toivottavana. Sen sijaan että kouluttautuisi ja valmistuisi johonkin ammattiin, nuori äiti perustaakin perheen ja joutuu usein turvautumaan yhteiskunnan tarjoamiin tukimuotoihin selviytyäkseen taloudellisesti. Yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna hänet voidaan nähdä kykenemättömänä siihen huolenpitoon ja moraaliseen toimintaan, joka liitetään äitiyteen. (Hirvonen 2000, 37; ks. myös Niemelä 2005; Kelhä 2003; Phoenix 1991.) Nuoren naisen äitiyteen liitetty riski piilee siis ensisijaisesti ennalta oletetuissa sosiaalisissa ja taloudellisissa ongelmissa.

4.3 Terveydelliset haasteet

On todettu, että yksinhuoltajaäideillä terveys ja hyvinvointi ovat heikompia kuin kumppanin kanssa elävillä naisilla. Suomessa ja Ruotsissa yksinhuoltajien heikompi terveydentila suhteessa kumppanin kanssa eläviin naisiin selittyy sosiaalisen tuen ja ajan puutteella, jotka aiheuttavat psykososiaalista stressiä. Yksinhuoltajat työskentelevät usein työpaikoissa, joissa työntekijöillä ei ole suurta mahdollisuutta sovittaa arkea ja työtä liukuvasti yhteen. Myös raskaat työolot heikentävät terveyttä. (Hakovirta 2006, 31.) Yksinhuoltajista lähes 87 prosenttia on naisia, joten yksinhuoltajuuteen kytköksissä olevat terveydelliset ongelmat vaikuttavat nimenomaan yksinhuoltajaäiteihin (Yksinhuoltajien terveys).

Lasten terveyteen ja hyvinvointiin yksinhuoltajuus vaikuttaa monin eri tavoin. Yhdysvalloissa yksinhuoltajaperheissä varttuneilla lapsilla esiintyy enemmän käyttäytymis- ja oppimisvaikeuksia, rikollista käyttäytymistä sekä terveysongelmia kuin ydinperheessä kasvaneilla lapsilla. Suomalainen kaikille lapsille tasavertainen ja yhtenäinen peruskoulu tasoittaa perhesyistä johtuvia eroja, minkä vuoksi lasten koulumenestyksessä ei olla havaittu Suomessa suuria eroja ydinperheessä ja yksinhuoltajaperheessä kasvaneiden lasten välillä. (Hakovirta 2006, 32.) Vanhempien ero ei itsessään ole syy lapsen heikommalle koulumenestykselle tai sosiaalisille suhteille, vaan merkittävää on se, mitä tapahtuu eron jälkeen. Merkityksellistä on, miten ero muuttaa perheen sisäistä dynamiikkaa ja miten nämä muutokset näkyvät lapsen hyvinvoinnissa ja käytöksessä. (Broberg & Tähtinen 2009, 156 - 157.)

Hyvä henkinen hyvinvointi on ihmiselle voimavara, joka vaikuttaa suoraan hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Hyvään henkiseen oloon ja hyvinvointiin kuuluu tunne, että oma elämä on hallinnassa, myönteinen käsitys itsestä sekä kyky kohdata elämässä tapahtuvat vaikeat asiat menettämättä toivoa tulevastakin. Hyvän henkisen hyvinvoinnin on todettu edistävän toipumista ja antavan vastustuskykyä sairauksia vastaan. Merkitykselliset sosiaaliset suhteet vaikuttavat suoraan henkiseen hyvinvointiin. Muiden ihmisten seurassa oleminen ja heidän kanssaan kommunikointi vahvistavat kuuluvuuden tunnetta ja myönteisiä kokemuksia. Yksi merkittävä sosiaalisen yhteisyyden osa on läheisyyden, kiintymyksen ja rakkauden tarve. (Tamminen, Pasanen, Martelin, Mankinen & Solin 2020, 1.) Lähtökohtaisesti yksinhuoltajille sosiaalinen verkostoituminen ja uuden kumppanin etsiminen ovat hankalia toteuttaa, jos tukiverkosto asuu kaukana ja taloudellinen tilanne on sellainen,

ettei lastenhoitoapua ole mahdollista palkata. Vaikka sosiaalisten suhteiden luominen on nykyteknologian myötä siirtynyt vahvasti internettiin, on siellä myös omat vaaransa. Varsinkin lasten vanhemmat joutuvat pohtimaan tarkasti, kenet päästävät osaksi lapsensa elämää. (Alasalmi 2011, 190 - 192.) Uudet ihmissuhteet saattavat tuoda perhe-elämään levottomuutta, mikä saattaa estää yksinhuoltajia luomasta uusia läheisiä ja merkityksellisiä ihmissuhteita (Broberg & Tähtinen 2009, 157).

Henkistä hyvinvointia kuormittaa lapsesta vastuun jakaminen yksin. Yksinhuoltajilla on vähemmän aikaa hoitaa vanhemmuuteen liittyviä asioita, kuten tukea lasta arkisissa asioissa. Rankkana yksinhuoltajaäidit kokevat myös yksinäisyyden ja huonot välit lapsen isään. (Bromberg & Tähtinen 2009, 157.)

Vanhempien henkistä hyvinvointia heikentävät erilaiset huolet liittyen lapsen kasvuun ja kehitykseen, kuten lapsen elintavat, ruokailu, liikunta ja lepo. Myös psykososiaalinen kehitys, kuten ihmissuhteisiin liittyvä kiusaaminen ja kaverisuhteet, on asia, joka tuottaa huolta vanhemmille. Huolia esiintyy hieman enemmän vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvissä asioissa, kuten omaan jaksamiseen ja perheen taloudelliseen tilanteeseen liittyvissä asioissa. Huolta nostattavat myös riitatilanteet, joissa vanhempi menettää kärsivällisyytensä lapsen kanssa. Äidit kokevat usein huolta omasta yksinäisyydestä ja arjen pyörittämisestä yksin. Erinäisten huolien kasautuminen samanaikaisesti voi olla uhka perheen terveydelle, hyvinvoinnille sekä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Huolien kasaantumisen riskiä lisäävät perheen alhainen sosioekonominen asema, odottamattomat elämänmuutokset, stressi, päihteiden käyttö, heikko tukiverkosto ja äidin omassa lapsuudessa esiintyneet perheen sisäiset vaikeudet. Edellä mainittujen tekijöiden ennaltaehkäisevänä tekijänä nähdään hyvä parisuhde ja oma hyvä terveydentila. (Halme ym. 2013, 39 - 40.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton teettämän kyselyn mukaan vanhempien henkiseen jaksamiseen vaikutti vahvasti myös riittämättömyyden tunne. Riittämättömyyden tunteen isona osatekijänä koettiin väsymys. 90 % vastaajista kertoi väsymyksen heijastuvan arkeen. Riittämättömyyden tunteen laukaisijana nähtiin myös syyllisyys. Vanhemmat kokivat syyllisyyttä, etteivät riitä vanhempana ja puolisona. Vanhemmat kokivat jatkuvan läsnäolon uuvuttavana ja tiedostivat ulkopuolisten paineiden vaikutukset omassa jaksamisessaan. Moni myös koki, ettei saa vanhempana

kaipaamansa arvostusta. Riittämättömyyden tunne on vahvasti kytköksissä ajan puutteeseen. Vanhemmat kokivat, että perheelle ja lapsille ei kiireellisen arjen keskellä riitä tarpeeksi aikaa. Myös oman ajan puute ja itsestä huolehtiminen vaikuttivat jaksamisen tunteeseen. (Vanhemman ääni kysely 2019, 7.)

Toiseksi yleisin huolenaihe oli arjen hallinta. Vanhemmat kokevat varsinkin vuorotyön ja lapsiarjen yhdistämisen hankalana yhtälönä. Kodin ylläpidolle ei jää aikaa, ja kuljetusvastuu päivähoitoon ja harrastuksiin vaikuttavat arjen hallinnan tunteeseen. (Vanhemman ääni kysely 2019, 7 - 8.)

Henkiseen hyvinvointiin liittyy myös vahvasti se, miten yksinhuoltaja kokee vanhemmuuden. Yksinhuoltajilla kokemus vanhemmuudesta riippuu yksinhuoltajan sukupuolesta, iästä, yksinhuoltajuuden taustasta, yhteistyöstä lapsen isän kanssa, lapsen ja isän suhteesta, varallisuudesta, toimeentulosta ja yksinhuoltajuuteen liittyvistä kokemuksista. (Broberg & Tähtinen 2009, 167.) Mikäli yksinhuoltaja jakaa lapsen huollon etävanhemman kanssa, vähentää se huomattavasti lähivanhemman työmäärää lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Etävanhemman säännölliset tapaamiset lapsen kanssa mahdollistavat myös äidille vapaa-aikaa tehdä itselleen mieluisia asioita. Merkityksellistä on myös se, onko äidillä ja lapsella hyvät välit toiseen huoltajaan. Kaikista raskaimmin yksinhuoltajuuden kokevat puolisonsa ja lapsensa isän menettäneet äidit, koska silloin arjesta puuttuu täysin toisen huoltajan tuki. Vanhemmuuden positiivista kokemusta haittaava tekijä on heikko taloudellinen tilanne ja toimeentulotukeen turvautuminen. Mikäli yksinhuoltaja kokee, että varallisuus riittää turvaamaan talouden, on myös kokemus vanhemmuudesta huomattavasti myönteisempi. (Broberg & Tähtinen 2009, 167.)

5 Yksinhuoltajuuden tukeminen

5.1 Taloudellinen tukeminen

Yksi köyhyysriskiä lisäävä tekijä on yksinhuoltajuus, ja se on länsimaissa yksi suurimmista taloudellista ahdinkoa aiheuttavasta tekijöistä. Yksinhuoltajien pienituloisuuden on todettu olevan yleisempää kuin pienituloisuus kahden huoltajan perheissä. Suomessa kolmannes yksinhuoltajista kuului 1990-luvun loppupuolella kahteen alimpaan tulonsaajakastiin. (Hakovirta 2006, 33.)

Lapsiperheille on suunnattu perhepolitiikan turvin erilaisia taloudellisia tukimuotoja, joiden tavoitteena on turvata lasten kasvuympäristö ja tukea vanhempien resursseja kasvattaa lasta. Osa taloudellisista tuista on kaikille samansuuruisia ja osa taas tulosidonnaisia. Osa yhteiskunnan tarjoamista palveluista on vanhemmalle ilmaisia ja jotkin maksullisia, jolloin maksut määräytyvä vanhemman tulojen mukaan. (Ihalainen & Kettunen 2012, 74.)

Yksinhuoltajaperheiden taloudellista toimeentuloa voidaan helpottaa sillä, että isä jakaa elatusvastuuta lapsesta maksamalla elatusapua. Elatusavulla tarkoitetaan kuukausittain säännöllisesti toistuvaa maksusuoritusta, jolla etävanhempi osallistuu lapsen taloudelliseen huolenpitoon. Lapsen oikeus elatukseen (molemmilta vanhemmilta) kuuluu lapsen perusoikeuksiin, ja elatus on varmistettu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella ja lainsäädännöllä. (Haapanen & Hakovirta 2019, 1 - 3.)

Vanhempi veloitetaan maksamaan lapselle elatusapua, jos hän ei muulla tavoin huolehdi elatuksesta, lapsi ei asu pysyvästi hänen luonaan tai lapsi asuu vuorotellen hänen ja toisen vanhemman luona. Elatusavun määrä ja muut yksityiskohdat vahvistetaan sopimuksella tai oikeuden päätöksellä. Vanhempien elatuskykyä arvioidaan sen mukaan, minkä ikäisiä vanhemmat ovat, mikä on heidän työkykynsä sekä käytettävissä olevien varojen määrä. Vanhempien elatusvastuun määrää arvioitaessa otetaan myös huomioon lapsen oma kyky vastata omasta elatuksestaan. Oikeus elatusapuun päättyy lapsen täyttäessä 18-vuotta. (Laki lapsen elatuksesta 1975/704, 2 §, 3 §, 4 §.)

Kun raskaus on kestänyt vähintään viisi kuukautta ja raskaana oleva nainen on käynyt terveystarkastuksessa kuluneen neljän kuukauden aikana, on tuleva äiti oikeutettu Kelan myöntämään äitiysavustukseen, joka on valinnasta riippuen äitiyspakkaus tai rahallinen avustus (Perhe- etuudet). Vuonna 2021 äitiysavustus on 170 €, josta ei peritä veroa. Äitiysavustusta varten tarvitaan lääkäriltä tai neuvolasta todistus raskaudesta ja sen kestosta. Äitiysavustus myönnetään vakituisesti Suomessa asuville äideille. (Äitiysavustus 2021.) Yksinhuoltaja voi saada vanhempainpäivärahaa 158 arkipäivän lisäksi ylimääräiset 54 arkipäivää, jos lapsen isyyttä ei ole vahvistettu tai äidillä ei ole puolisoa, joka olisi oikeutettu isyyusrahaan (Yhden vanhemman perhe 2019).

Jos vanhempi ei halua lasta varhaiskasvatukseen vanhempainvapaan päätyttyä, voi yksinhuoltaja hakea Kelasta kotihoidontukea ja jäädä töistä hoitovapaalle kotiin hoitamaan lasta siihen asti, että lapsi täyttää kolme vuotta. Kotihoidontuki koostuu hoitorahasta ja hoitolisästä, jonka saaminen

riippuu perheen koosta ja tuloista. Jotkin kunnat maksavat kotihoidontuen lisäksi myös kuntalisää. (Perhe-etuudet.)

Yhden vanhemman perhe, jonka vanhempi ei elä avio- tai avoliitossa, saa mahdollisesta yhteis- huoltajuudesta riippumatta lapsilisään korotusosan, joka on 63,30 € kuukaudessa jokaisesta lap- sesta, josta maksetaan lapsilisää. Lapsilisän määrä määräytyy lapsiluvun mukaan. (Lapsilisän määrä ja maksaminen 2021.)

Mikäli etävanhempi ei kykene huolehtimaan lapsen elatuksesta, ei maksa elatusapua tai lapsella ei ole toista elatusvelvollista vanhempaa, valtio voi maksaa lapselle myös elatustukea. Kelan tilasto- jen mukaan vuoden 2020 aikana 101 814 lasta ja 69 954 perhettä sai elatustukea. Elatustukea saa- neiden lasten osuus väestöstä oli 9,8 %. (Perhe-etuudet.)

Elatusapua saavat useimmiten korkeasti koulutetut, työelämässä olevat yksinhuoltajaäidit. Pienitu- loiset yksinhuoltajaäidit puolestaan joutuvat usein turvautumaan elatustukeen, vaikka hyötyisivät elatusavusta huomattavasti enemmän kuin elatustuesta. Suomessa elatustuen saantiin vaikuttaa äidin nuori ikä, matala sosioekonominen asema, pitkä yksinhuoltajuushistoria, perheen suuri lapsi- määrä ja pienet tulot. Tämä selittyy sillä, että suhteeseen ryhdytään usein samanlaisessa sosioeko- nomisessa luokassa olevan kanssa, jolloin pienituloisen yksinhuoltajaäiti ei saa lapsen toiselta van- hemmalta elatusta tai elatuksen määrä on hyvin pieni, koska toisen vanhemman tulotaso on matala. Suurempituloiset yksinhuoltajaäidit puolestaan saavat pienituloisia todennäköisemmin elatusapua lapsen isän paremman tulotason turvin. Yksinhuoltajien saadessa sekä elatusapua tai - tukea ja toimeentulotukea samaan aikaan ei paranna yksinhuoltajien taloudellista tilannetta. Lap- selle maksettu elatusapu/tuki lasketaan tuloksi, mikä aiheuttaa sen, etteivät yksinhuoltajaperheen tulot nouse toimeentulotukinormin yläpuolelle, vaikka toiselta huoltajalta saataisiin elatusapua. Elatusapu tai -tuki ei näissä tilanteissa vähennä perheen köyhyyttä. (Haapanen & Hakovirta 2019, 5 - 6.)

Yleinen asumistuki ei ole suunnattu suoraan yksinhuoltajille tai lapsiperheille, mutta yleisellä asu- mistuella pyritään helpottamaan pienituloisten perheiden asumiskustannuksia. Asumistuen mää- rään vaikuttavat lasten ja aikuisten lukumäärä, asunnon sijaintikunta ja bruttokuukausitulojen yh- teismäärä. Asumistukea voi saada vuokra-asunnon lisäksi myös omistusasuntoon. (Yleinen

asumistuki 2020.) Vuonna 2018 asumistukea sai 89 618 perhettä, joista 60 897 oli yhden vanhemman kotitalouksia. Vaikka yleinen asumistuki on tarkoitettu helpottamaan tilapäisesti arkea, on asumistuki kuitenkin yksinhuoltajaperheissä usein pysyvä tukimuoto. Suomessa yhden vanhemman perheistä hieman vajaa 50 prosenttia sai asumistukea vuonna 2018. (Tietoa yksinhuoltajuudesta.)

Viimesijaisin tukimuoto on perustoimeentulotuki, jota haetaan, kun muut etuudet eivät riitä turvaamaan arjen välttämättömiä ja jokapäiväisiä menoja. Perustoimeentulotuki kuuluu tarveharkintaisiin tulonsiirtoihin, ja toimeentulokiasiakkaat ovat useimmin yksinhuoltajaperheitä kuin kahden vanhemman perheitä. (Haataja 2009, 110.) Perustoimeentulotuki on tarkoitettu välttämättömiin menoihin kuten ruoka-, lääke-, vaate- ja asumiskuluihin (Toimeentulotuki). Perustoimeentulotuen saajien määrä kääntyi koronasta johtuen nousuun huhtikuussa 2020, jolloin saajien määrä kasvoi edellisvuodesta noin 20 000 henkilöllä. Eniten perustoimeentulotukea maksettiin kesäkuussa 2020, jolloin tukea sai 251 827 henkilöä. (Toimeentulotuen tietopaketti 2021.)

5.2 Yhteiskunnan tarjoama tuki

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty tietyt yleiset sosiaalipalvelut, jotka kunnan pitää järjestää asukkailleen. Yleiset sosiaalipalvelut voidaan järjestää kunnan sisällä, ostaa yksityiseltä palveluntarjoajalta tai muodostamalla muiden kuntien kanssa kuntaryhmiä. Koska kunnan vastuulla on järjestää asukkailleen lain mukaiset sosiaalipalvelut, riippuu sosiaalipalveluiden laatu kunnan taloustilanteesta. Tästä syystä varsinkin pienet kunnat ovat päätyneet tehostamaan sosiaalipalveluiden tuotantoa perustamalla kuntaryhmiä. Sosiaalipalveluista sosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvonta, kotipalvelu ja lasten päivähoito ovat palveluita, jotka on kohdistettu lapsiperheille. (Kettunen & Ihalainen 2012, 29 - 32.)

Sosiaalityö koostuu neuvonnasta, sosiaalisten ongelmien selvittämisestä sekä niiden tukitoimien kartoittamisesta, joilla voidaan parantaa asiakkaan tai perheen arjen sujuvuutta. Sosiaalityötä tekee sosiaalihuollon ammattihenkilö, jonka työnkuvaan kuuluu esimerkiksi lastensuojelu ja toimeentulotukeen liittyvien ongelmien ratkaisu ja tukitoimien harkitseminen. (Kettunen & Ihalainen 2012, 29.)

Kasvatus- ja perheneuvonta on tarkoitettu lapsiperheille, jotka tarvitsevat tukea kasvatustyöhönsä. Perheneuvolassa korostetaan lapsen kehitystä tukevaa sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Henkilökunta koostuu usein psykologista, sosiaalityöntekijästä ja lastenpsykiatrista. Lapsiperhe voi hakeutua omatoimisesti perheneuvolan tuen piiriin, jos heillä esiintyy huolta lapsen käyttäytymisestä, sosiaalista taidoista, kehityksestä tai perheen sisällä on jokin kriisi tai selvittämätön ristiriitatilanne. (Kettunen & Ihalainen 2012, 29.)

Kunta on velvollinen järjestämään raskaana oleville naisille, alle kouluikäisille lapsille sekä heidän perheilleen neuvolapalvelut. Neuvolapalvelut koostuvat raskauden seurannasta ja syntyneen lapsen kasvun ja kehityksen seurannasta. Suuressa roolissa ovat myös vanhempien ja vanhemmuuden tukeminen ja varhainen puuttuminen, jos ongelmia ilmenee vanhemmuudessa tai lapsen kehityksessä. Äitiys- ja lastenneuvolan yhteistyötahoina toimivat varhaiskasvatuksen henkilökunta, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja muut sosiaalihuollon palvelut. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 30.12.2010/1326, 15 §.)

Vaikka kotipalvelu on nykypäivänä suunnattu yhä enemmän vanhuksille ja vammaisille, voi kotiin apua saada myös synnytyksen jälkeen, jos synnytys on heikentänyt toimintakykyä tai perheessä on sellainen erityistilanne, että asiakas tarvitsee normaalia enemmän apua ja tukea kotiin suoriutuakseen arjesta. (Kettunen & Ihalainen 2012, 29.)

Kotipalvelun lisäksi perheelle voidaan tarvittaessa tarjota muitakin sosiaalipalveluita, kuten perheyötä. Kotipalvelun tavoitteena on vahvistaa perheen tuen saantia ja ratkaista ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kotipalvelu voi olla tilapäistä apua tai säännöllisesti toistuvaa. (Lapsiperheiden kotipalvelu 2021.)

Kunta tai kuntayhtymä on velvollinen järjestämään kaikille alle kouluikäisille mahdollisuuden varhaiskasvatukseen, jossa painotetaan pedagogiikkaa vaalien kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoitossa tai avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä niin, että lapsi saa tarvittavat välineet uusien asioiden oppimiseen tasa-arvoisesti suhteessa muihin lapsiin. Varhaiskasvatuksessa lapselle tarjotaan mahdollisuus tutustua erilaisiin leikkeihin, liikuntamuotoihin ja kulttuuriin luoden lapselle näistä myönteisiä kokemuksia.

Lapsen osallisuutta tuetaan opettamalla yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsi saa osallistua toimintaan haluamallaan tavalla ja vaikuttaa ikätasonsa mukaisesti itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksessa pyritään yhdenvertaisuuteen, joka edistää sukupuolten ja eri kulttuureista tulleiden välistä tasa-arvoa varhaiskasvatusryhmässä. Lasten mahdolliset yksilölliset tuen tarpeet otetaan huomioon ja järjestetään. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §, 2 § & 3 §.)

Kunta voi halutessaan järjestää 1 - 2 vuosiluokan oppilaille virikkeitä tarjoavaa aamu- ja iltapäivätoimintaa kello 7 - 17 välisenä aikana. Toiminnan tavoitteena on tukea koulun ja kodin välistä yhteistyötä sekä lapsen henkistä kasvua. Toiminnassa keskeistä on huomioida lapsen osallisuus ja tasavertaisuus, millä pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Maksu määräytyy sen mukaan, kuinka monta tuntia lapsi viettää aamu- tai iltapäiväkerhossa. Lapsen on mahdollista osallistua 570 - 760 tuntia lukukauden aikana, mikä kustantaa vanhemmalle 120 – 160 euroa. (Aamu- ja iltapäivätoiminta.)

5.3 Järjestöt ja yhdistykset

Sosiaalihuoltolaissa määrättyjen palveluiden lisäksi yhden vanhemman perheet voivat saada neuvoja, vertaistukea ja apua erilaisten järjestöjen ja yhdistysten kautta kasvotusten tai internetin välityksellä. Pienperheyhdistys ry:n toimintaan kuuluvat erilaiset perhekahvilat, ryhmät, leirit, retket ja tapahtumat, joissa yksinhuoltajat voivat keskustella arjessa ilmenevistä ongelmista samalla, kun lapset verkostoituvat keskenään ja luovat uusia ystävyysuhteita samanlaisessa tilanteessa olevien lasten kanssa. Pienperheyhdistys ry:n ohjatuissa ryhmissä yksinhuoltajat pääsevät joogaan, puistojumppaan tai kävelylle, jolloin lastenhoidosta vastaavat yhdistyksen työntekijät. (Toimintaa lapselle ja aikuiselle.)

Mannerheimin lastensuojeluliitolla on käytössä vanhempainpuhelin, johon vanhempi voi soittaa, jos mielessä pyörii sellaisia huolia tai ajatuksia, joita haluaisi päästä anonyymina luottamuksellisesti purkamaan. Yhteyttä voi ottaa maksuttomasti soittamalla, kirjeen välityksellä tai laittamalla chattiin viestiä. (Vanhempainpuhelin 2021.) Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n kanssa yhteistyötä tekevä LapsiArkki on seurakuntien järjestämä tukimuoto, joka tarjoaa yksinhuoltajille mahdollisuuden vertaistukeen, lastenhoitoapuun ja vertaisryhmätapaamisiin. Vertaistukiryhmien

tarkoituksena on tarjota vanhemmalle omaa aikaa ja mahdollisuutta verkostoitua muiden yksinhuoltajien kanssa. LapsiArkissa toiminta on maksutonta, eikä seurakuntaan kuuluminen ole pakollista osallistuakseen toimintaan. (LapsiArkki.)

5.4 Oma tukiverkosto

Yhteiskunnan rakennemuutos on vaikuttanut myös yksinhuoltajaäitien tukiverkostoon. Ennen oli hyvin tyypillistä, että perheet olivat suuria ja koko naapurusto jakoi vastuun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Nykyään isovanhemmat ja sisarukset saattavat asua hyvinkin kaukana, kun nuoret aikuiset muuttavat työn ja opiskelupaikan perässä toiselle paikkakunnalle. Tämä ajaa yksinhuoltajat tilanteeseen, jossa tukiverkosto voi olla hyvinkin kaukana, jolloin arjen pyörittäminen jää yhdelle ihmiselle. (Alasalmi 2011, 163 - 164.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton teettämässä kyselyssä suuri osa vanhemmissa koki yksinäisyyttä. Moni sanoi, ettei ole ketään vertaistukena kenelle puhua vanhemmuuden iloista ja suruista. Vanhemmat kaipaavat kyselyn perusteella vertaistukea ja tiiviimpiä verkostoja muiden lasten vanhempien kanssa, koska asioiden jakaminen on helpompaa, kun kuuntelijana on ihminen, joka elää samanlaisessa elämäntilanteessa. Uusien luotettavien ystävyysuhteiden luominen aikuisena ja vanhempana miellettiin haastavana. (Vanhemman ääni -kysely 2019, 15 - 16.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla, miten nuoret yksinhuoltajaäidit näkevät yksinhuoltajuuden ja sen haasteet. Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltajiksi lasketaan kaikki, jotka vastaavat lapsen huollosta pääsääntöisesti yksin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat:

Miten nuoret äidit kuvaavat yksinhuoltajuuttaan?

Mitkä tekijät aiheuttavat yksinhuoltajuudessa haasteita?

Mistä yksinhuoltajaäidit saavat tukea arkeensa?

6.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Laadullinen tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna kesällä 2021 etsimällä alle 20-vuotiaita yksinhuoltajaäitejä sosiaalisen median kautta. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on pyrkiä kuvaamaan ilmiöitä ja antamaan niille jokin tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Puolistrukturoidussa haastattelussa eli teemahaastattelussa haastattelu etenee valmiiksi valikoitujen teemojen ja tarkentavien kysymysten kautta. Teemahaastattelun tarkoituksena on huomioida ihmisten tulkinnat tutkitusta aiheesta ja haastattelukysymykset laaditaan teoreettisen viitekehyksen pohjalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87 - 88.)

6.2 Aineiston keruu ja analyysi

Toteutin laadullisen tutkimuksen haastattelemalla kohdehenkilöitä sähköpostitse. Tutkimuskysymyksilläni halusin ymmärtää yksinhuoltajuutta paremmin ja selvittää yksinhuoltajaäitien ajatuksia. Tutkimukseni koskee ihmisryhmänä yksinhuoltajaäitejä, ja teoria toimii lähtökohtana tutkimukselle, jonka perusteella loin avoimet haastattelukysymykset. Keräsin aineiston puolistrukturoidulla haastattelulla, jossa korostetaan haastateltavien omaa tulkintaa aiheesta. Aineiston kerääminen alkoi Facebookin Yksinhuoltajat - arjen sankarit -ryhmästä, jonne kirjoitin julkaisun, jossa kerroin etsiväni 18 – 20-vuotiaita yksinhuoltajaäitejä haastateltavaksi opinnäytetyötäni varten. Tavoitteenani oli löytää kahdeksan äitiä, jotka haluaisivat osallistua tutkimukseeni. Kyseinen ryhmä ei tuottanut toivottua lopputulosta haastateltavien osalta, joten keräsin nuoria yksinhuoltajaäitejä lukuisista eri Facebook-ryhmistä. Muutaman äidin löysin Instagram-sovelluksen kautta. Haastateluun osallistui seitsemän yksinhuoltajaäitiä, joista kolmella lapsen isä oli lapsen arjessa mukana.

Haastateltaville lähetettiin tarkemmin tietoa haastattelun luonteesta ja sen kulusta sekä painotettiin, että aiheen arkaluontoisuuden vuoksi osallistujat ovat tutkimuksessa täysin anonyymeja, eikä heitä voida tunnistaa julkaistusta opinnäytetyöstä. Tutkimusmateriaali on vain minun käytössäni ja materiaali tuhotaan asianmukaisesti, jotta vastaukset eivät päädy koskaan kolmansien osapuolien käsiin. Haastattelukysymykset ja suostumuslomake lähetettiin sähköpostitse (Liite).

Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi soveltuu menetelmänä kaikkiin laadullisiin tutkimuksiin. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tietoa tutkittavasta aiheesta tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme merkittävää vaihetta, jotka ovat aineisto pelkistäminen,

ryhmittely ja abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistoa pelkistäessä aineistosta rajataan pois kaikki epäolennainen, ja jäljelle jää tutkimuksen kannalta merkittävä tieto. Ryhmittelyvaiheessa pelkistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, joista muodostetaan ryhmiä. Teoreettisia käsitteitä luodaan valikoidun tiedon perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-112.) Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä aineistosta nousseiden aihepiirien mukaan. Teemoittelun ja luokittelun erona on se, että teemoittelussa ei korostu lukumäärä vaan sisältö. (Teemoittelu).

Analyysini eteni siten, että ensimmäiseksi luin haastatteluista saadun aineiston läpi huolellisesti, jonka jälkeen kirjasin aineistosta itselleni ylös tutkimukseni aiheen kannalta oleellimmat tiedot. Tämän jälkeen pelkistin valitut tekstiosuudet ja aloin niiden pohjalta luomaan erilaisia alaluokkia. Alaluokkien muodostamisen pohjalta aineisto teemoiteltiin kolmen erilaisen pääluokan alle, joiden pohjalta loin tutkimustulokset. Pääteemoiksi valikoituivat tuen merkitys yksinhuoltajuudessa, yksinhuoltajuuden haasteet ja raskauden aikaiset pelot.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
<p>”Ystävät, perhe, kissat sekä sosiaalinen media ja vertaistuki. Innokkaat hoitajat lapselle, että saa omaa aikaa jos vaan sitä haluaa. Rutiineista on tullut itselle todella tärkeitä ja auttavat jaksamaan paremmin arjen keskellä.”</p>	<p>Lähipiiri ja sosiaalisen median vertaistuki auttavat arjessa ja mahdollistavat oman ajan. Rutiinit ovat tärkeitä ja auttavat jaksamaan.</p>	Perhe	Vertaistuki	Tuen merkitys.
<p>”Jos olen todella väsynyt, on haastava pitää rytmeistä, kun rytmit menevät sekaisin, niin sen kyllä huomaa lapsessakin kiukkudessa. Lapsen alkava uhmaikä on myös uusi haaste sekä äidille että lapselle.”</p>	<p>Väsyneenä on haastavaa pitää rytmeistä kiinni ja rytmin mennessä sekaisin lapsi on kiukkuinen. Lapsen alkava uhmaikä tuo haasteita.</p>	Väsymys	Päivärytmi	Yksinhuoltajuuden haasteet.
<p>”Mietin, että mitenhän osaan hoitaa vauvaa, kun ei ole kokemusta pikkusisaruksistaan. Mietin myös, jos lapsella olisi koliikki, eikä nukkuisi hyvin, että miten jaksan yksin valvoa päivät ja yöt.”</p>	<p>Kuinka osata hoitaa lasta, kun ei ole aikaisempaa kokemusta lapsista. Miten jaksaa valvoa yöt ja päivät.</p>	Vauvan hoito	Kokemattomuus	Raskauden aikaiset pelot.

7 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tutkimuksen oleelliset tulokset. Tutkimuksesta löytyi kolme keskeistä teemaa, jotka ovat tuen merkitys yksinhuoltajuudessa, yksinhuoltajuuden haasteet ja raskauden aikaiset pelot.

7.1 Raskauden aikaiset pelot

Kun kysyin haastateltavilta, millainen raskausaika oli ja mikä heitä mietitytti tulevassa lapsiarjessa, oli lähes kaikilla vastaajilla jonkin näköisiä pelkoja liittyen raskauteen tai lapsiarkeen. Vastauksissa oli samankaltaisuuksia, mutta nuoret äidit olivat myös pelänneet ja jännittäneet hyvin erilaisia asioita. Noin puolet äideistä oli kokenut raskausajan henkisesti raskaana, mikä lisäsi raskauden aikaisia pelkoja. Henkisesti raskaaksi raskauden kokeneet äidit mainitsivat syyksi yksinäisyyden, huonot välit lapsen isään ja hormonaaliset muutokset. Myös huoli yksin jäämisestä lisäsi raskausajan pelkoja, mikä näkyi epäonnistumisen tunteena yksinhuoltajuuden realisoiduttua.

”Suurin haaveeni oli saada ehjä perhe, mitä minulla ei koskaan ollut ja kun tajusin että en saa sitä lapselleni, olin romahtamispisteessä. Tuntui kuin olisin epäonnistunut.” (Äiti 6.)

Raskausaikana yhtä äitiä oli pelottanut synnytysskipu. Sen lisäksi hän kertoi kamppailleensa koko nuoruusikänsä oman kehonkuvansa kanssa, joten pelkona oli myös synnytyksen jälkeinen fyysinen palautuminen ja se, tuleeko oma keho palautumaan koskaan samanlaiseksi kuin ennen raskautta. Toinen äideistä mainitsi olleen ensimmäisen kolmanneksen peloissaan raskauden keskenmenoriskin vuoksi. Raskausaikana useampaa äitiä oli mietityttänyt myös lapsesta huolehtiminen ja sen hoitaminen. Hoitamiseen liittyvät huolet liittyivät vahvasti vauvan konkreettisen hoitamisen lisäksi omaan jaksamiseen ja siihen, pystyykö todella huolehtimaan lapsesta yksin. Yksi äideistä mainitsi, ettei hänellä ollut aikaisempaa kokemusta vauvan hoitamisesta. Lapsen hoitoon liittyen huolta yhden vastaajan kohdalla nostattivat myös tulevat yövalvomiset sekä koliikin mahdollisuus. Hän kertoi pohtineensa raskaana, kuinka jaksaisi yksin valvoa sekä yöt että päivät. Yksi vastaajista mainitsi pelänneensä raskausaikana, miten jaksaa, jos jääkin lapsen kanssa yksin. Häntä oli mietityttänyt myös, osaako hän olla hyvä äiti lapselle ja huolehtia kaikesta, mitä lapsi ikinä tarvitsisi.

Erästä äitiä oli mietityttänyt, mitä muut ihmiset ajattelevat hänen yksinhuoltajuudestaan. Toinen äideistä koki kohdanneensa ennakkoluuloja nuorena äitinä julkisilla paikoilla, koska vanhemmat ihmiset olivat katsoneet häntä ja hänen raskausvatsaansa pitkään. Kyseinen vastaaja kertoi myös tunteneen syyllisyyttä, kun ei pystynyt tarjoamaan lapselleen ydinperhettä. Hän kuitenkin kertoi ymmärtäneensä lapsen synnyttäneen, että yksinhuoltajuus hänen kohdallaan on ydinperhettä parempi vaihtoehto. Yksi äideistä mainitsi lastenvalvojalla käymisen olleen etukäteen ajateltuna kaikista ahdistavin ja pelottavin asia raskausaikana.

“Raskausaikani oli helppo. Monesti pisti vain silmään, kun moni vanhempi ihminen katsoi pitkään, kun kävelin niin nuorena maha pystyssä esimerkiksi kaupassa. Tuntui, että vanhemmilla ihmisillä oli ennakkokuulot nuoria äitejä kohtaan” (Äiti 1.)

7.2 Tuen merkitys

Kun nuori äiti on yksinhuoltaja, on vertaistuen ja tukiverkoston merkitys arjessa suuri. Kolmen äidin kohdalla lapsen isät olivat apuna arjessa viikonloppuisin. Muiden äitien lasten isät eivät olleet lapsen elämässä mukana millään tasolla ja vastuu lapsen huollosta oli täysin äideillä. Vastauksissa korostui tukiverkoston tuoma avun merkitys lapsiarjen keskellä.

Tukiverkostoon laskettiin kuuluvaksi omat vanhemmat, sisarukset, omat isovanhemmat ja muut sukulaiset, jotka auttavat lapsen hoidossa. Yksi äideistä kertoi vanhempien myös varmistaneen, että vauvalla on kaikki tarvittava valmiina ennen syntymää. Vain yksi äideistä kertoi, ettei juuri-kaan saa tukea omalta perheeltään. Puolet haastateltavista äideistä mainitsi saavansa tukea ystäviltä. Vastauksista ilmeni, että raskauden ja lapsen syntymän myötä oma ystäväpiiri on kaventunut huomattavasti, kun vanhat ystävät eivät olleet tukena uuden elämänmuutoksen myötä. Eräs äiti mainitsi ystävien kaikkoamisen syyksi sen, että vanhat ystävät elävät erilaisessa elämäntilanteessa kuin hän itse. He eivät tästä syystä voineet ymmärtää lapsiarkea. Moni oli kuitenkin saanut uusia ystäviä vanhojen tilalle. Perheen ulkopuolisista tukijoista vastauksissa mainittiin neuvola ja varhaiskasvatus tärkeiksi tukijoiksi arjessa. Kaksi äitiä kertoi sairastavansa masennusta, johon molemmat saavat keskusteluapua. Toisen masennuksesta kärsivän äidin luona käy myös kotiapu auttamassa kodin ylläpidossa. Yhden nuoren äidin jaksamista arjessa on tukemassa tukiperhe.

”Vanhemmiltani, omilta isovanhemmiltani, tädiltäni ja vauvan tädiltä. Käyn itse psyk. Sairaanhoidajalla noin kerran kuussa puhumassa omasta jaksamisesta ja ”parantumassa” synnytyksen jälkeisestä masennuksesta.” (Äiti 2.)

Vastauksista ilmeni, että suuri apu arjessa oli myös vertaistuki muilta äideiltä. Vertaistukea haettiin sosiaalisen median eri kanavista ja Facebook-ryhmistä, kuten Nuoret äidit -ryhmästä. Yksi äideistä mainitsi Facebookin äitiryhmien eduksi sen, että sieltä on mahdollista saada sellaista apua, tukea ja neuvoa, mitä ei itse välttämättä edes osaisi pyytää tai kysyä neuvolasta. Muiden äitien ystävyys koettiin merkittävänä, koska heiltä saa ymmärrystä erilaisiin lapsiarkeen liittyvissä asioissa, koska he elävät täysin samanlaisessa elämäntilanteessa. Yksi vastaajista kertoi asuvansa pienellä paikkakunnalla, eikä samassa elämäntilanteessa ole muita saman ikäisiä äitejä. Hän nosti sosiaalisen median suureksi henkiseksi tueksi, sillä sosiaalisen median eri kanavien kautta huomaa, ettei ole ainut kyseisessä tilanteessa oleva nuori aikuinen.

”Facebookin äitiryhmissä on usein hyviä vinkkejä ja neuvoja, joita en itse olisi edes muistanut kysyä esimerkiksi neuvolassa. Sieltäkin olen saanut vertaistukea vauvan huonoon nukkumiseen ja kuumeiluihin” (Äiti 2.)

Suurin osa äideistä mainitsi myös koulun olleen tukena raskauden aikana. Opettajat olivat kyselleet vointia ja kantaneet huolta jaksamisesta sekä ohjanneet kuraattorille keskustelemaan raskaudesta. Opettajat olivat olleet myös kannustavia ja ymmärtäväisiä sen suhteen, että opinnot venyvät lapsen syntymästä johtuen.

”Kaikin puolin sukulaiseni, perheeni ja kaverini ovat olleet todella kannustavia sekä raskaus- että äitiysaikana. Myös kouluni opettajat ovat erittäin kannustavaisia.” (Äiti 4.)

7.3 Yksinhuoltajuuden haasteet

Osa äideistä koki lapsen huonosti nukutuista öistä johtuvan väsymyksen arkea hankaloittavana tekijänä. Väsyneenä päivärytmin ja unirytmien ylläpitäminen koettiin haastavaksi. Rytmeistä lipsumisen kerrottiin vaikuttavan heti vauvan vireystilaan ja jaksamiseen negatiivisesti, mikä taas aiheuttaa vauvalle itkuisuutta ja ärtyneisyyttä. Yksi äideistä mainitsi, että rytmeistä kiinni pitämistä on hankaloittanut myös kesän 2021 hellejaksot, jotka ovat vaikuttaneet suoraan vauvan unenlaatuun.

Vastauksissa kävi ilmi lasten erilaisten fyysisten ja henkisten kehitysvaiheiden vaikutus arjen haasteellisuuteen kuten lapsen alkavan uhmaikä ja hampaiden puhkeaminen. Käytännön haasteita tuovaksi seikaksi mainittiin kerrostaloasunto ilman hissiä, mikä vaikuttaa liikkumiseen lapsen kanssa päivittäin.

”Jos olen todella väsynyt, on haastava pitää rytmeistä, kun rytmit menevät sekaisin, niin sen kyllä huomaa lapsessakin kiukkuisuudessa. Lapsen alkava uhmaikä on myös uusi haaste sekä äidille että lapselle” (Äiti 3.)

Vastauksista ilmeni myös yksinäisyyden kokemus. Osa äideistä mainitsi kaipaavansa arkeen ihmistä, kenelle jakaa arjen ilot ja surut. Yksinäisyyttä koettiin ystäväpiirin kaventumisesta johtuen sekä arjessa toisen aikuisen puuttumisen vuoksi. Vastauksista kävi ilmi ystävien kaikkoamisen johtuvan lapsen saamisesta. Osa vanhoista ystävistä ei kuulunut enää osaksi uutta arkea erilaisesta elämäntilanteesta johtuen. Yksinäisyyden kokemusta on helpottanut uudet ystävät, joilla on myös lapsia sekä sosiaalisesta mediasta saatu vertaistuki lapsiarjen keskellä. Vaikka ystäväpiiri oli kaventunut tai jopa muuttunut kokonaan, osa äideistä piti tärkeämpänä, että elämään kuuluu muutama läheinen ystävä kuin monta kaveria, jotka elävät täysin erilaisissa elämäntilanteissa ymmärtämättä toisiaan. Äidit olivat myös kokeneet olevansa lapsen syntymän jälkeen tarkempia, kenet päästävät osaksi lapsen elämää.

” Olen saanut uusia ystäviä lapsen syntymän jälkeen, jotka ovat tulleet käymään meillä kotona, jos meillä ei ole ollut mahdollista lähteä näkemään muualle. Tärkeämpää on, että on pari hyvää ystävää, jotka sopeutuvat lapsiarkeen, entäkö monta ihan eri maailmassa elävää. Lapsen syntymän myötä on myös hyvä miettiä, että ketä päästää lapsen elämän lähelle” (Äiti 3.)

Kaksi äideistä mainitsi lapsen isän käytöksen olevan suuri rasite arjessa. Toinen heistä koki lapsen isän kohdistavan häntä kohtaan jatkuvaa kiusaamista, vaikka tämä ei osallistunut lapsen elämään millään tavalla. Lapsen isältä toivottiin rauhaa ja tilaa elää äitinä omaa elämää lapsen kanssa kahdestaan.

”Lapsen kasvaessa tietty olen huomannut, että mielummin tässä on vain minä, joka välittää lapsesta, kuin että minä ja isä, joka on vain ”koska on pakko”- asenteella” (Äiti 1.)

Vaikka yksinhuoltajaäidit kokivat arjessaan haasteita, olivat tulevaisuuden näkymät kaikilla vastaajilla toiveikkaat. Tulevaisuuden arkea ajatellen vastauksissa toistui hyvin samanlaisia teemoja. Äidit toivoivat vakaata elämäntilannetta, töitä, terveyttä, opiskelupaikkaa, hyvää suhdetta lapseen sekä mahdollisuutta seurata lapsen kasvua ja kehitystä. Vastauksissa ilmeni myös toive tulevaisuuden vakaasta taloudellisesta tilanteesta sekä mahdollisuudesta tarjota lapselle jokin harrastus. Kolme äideistä toivoi löytävänsä miehen, jonka kanssa saisi elää tasapainoisessa ja hyvässä parisuhteessa yhteisen arjen keskellä. Kaksi heistä mainitsi haluavansa tulevaisuudessa lisää lapsia.

8 Pohdinta

8.1 Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Tässä luvussa esittelen tärkeimmät tutkimustuloksista ilmi tulleet johtopäätökset. Johtopäätöksen perustana toimivat asettamani tutkimuskysymykset. Miten nuoret äidit kuvaavat yksinhuoltajuuttaan? Mitkä tekijät aiheuttavat yksinhuoltajuudessa haasteita ja mistä yksinhuoltajaäidit saavat tukea arkeensa? Havainnollistan johtopäätös-luvussa, miten yksinhuoltajat kuvaavat arkeaan ja millaisia haasteita he kohtaavat.

Aineiston valossa tulkitsem, että arki yksinhuoltajilla on pitkälti rutiinien ja päivärytmin ylläpitoa oman elämän helpottamiseksi ja arjen askareista selviämiseksi. Lapsen ainoa huoltaja voi kokea arjen raskaana, mutta toisaalta voi olla vaikeaa kuvitella arkeen toista huoltajaa, kun on ollut lapsen kanssa kahden syntymästä lähtien. Tuloksien mukaan arki miellettiin kuitenkin pääsääntöisesti helpoksi, vaivattomaksi, miellyttäväksi ja normaaliksi vauva-arjeksi, vaikka välillä olisikin vaikeampia päiviä ja väsyttäisi. Haastavampina päivinä voimia arkeen tuovat ylpeys lapsen kehityksestä ja kasvusta ja tunne siitä, miten paljon on saanut itse aikaiseksi. Arkea nuorilla äideillä helpottaa vanhempien kanssa asuminen ja arjen hyvä suunnittelu.

Arjessa helpotusta tuovat lähisukulaiset kuten omat vanhemmat, isovanhemmat ja sisarukset sekä ystävät, jotka auttavat ja tukevat vauvan hoidossa. Lähipiirin ulkopuolisina tukijoina vastauksista nousi esille psykiatrinen sairaanhoitaja, kotiapu ja tukiperhe. Havaintojeni mukaan hyvin pienet asiat saattavat olla arjessa jaksamisen kannalta todella tärkeitä, kuten vaunulenkki ja kahvittelu lapsen ja oman isoäidin kanssa. Toiselle voimia arkeen taas toivat iltaisin ja lapsen päiväunien aikaan oma aika, jolloin voi rauhassa istahtaa television ääreen tai tehdä rästissä olevia kotitöitä.

Alasalmi (2011, 190 - 192) kertoo ihmisten luovan sosiaalisia suhteita yhä enemmän internetissä, mikä lisää mahdollisuuksia, mutta myös tiettyjä vaaroja, joita pienten lasten vanhempien pitää ottaa huomioon esimerkiksi silloin, kun päättävät tutustuttaa lapsen uuteen ihmiseen. Vaikka vastauksissa ilmeni sosiaalisen median hyödyntäminen yksinäisyyden vähentämiseksi, jotkut äideistä myös jakoivat Alasalmen mielipiteen ja kertoivat olevansa lapsen synnyttyä tarkempia, kenet päättävät elämäänsä. Vastauksista ilmeni vahvasti sosiaalisen median, vertaistuen ja äitiystävien merkitys. Arjessa äideille suurena voimavarana on keskusteluyhteys sellaiseen henkilöön, joka ymmärtää ja elää samassa elämäntilanteessa, jossa itse on. Ihmissuhteiden merkitystä korostavat myös Tamminen ym (2020,1), joiden mukaan merkitykselliset ihmissuhteet vaikuttavat suoraan henkiin hyvinvointiin vahvistaen parhaimmillaan kuuluvuuden tunnetta ja myönteisiä kokemuksia.

Haasteita nuorille yksinhuoltajaäideille luovat hyvin erilaiset asiat arjessa. Osa mainitsi väsymyksen tuovan haasteita, ja osa taas tasapainoili arjen rytmittämisen kanssa. Arjessa haasteita toi ajanpuute, koska tekemistä olisi paljon, mutta kädet eivät riitä tekemään kaikkea, mitä pitäisi. Osasta vastauksista kävi ilmi myös masennuksesta johtuva oman henkisen jaksamisen rajallisuus, huonot välit lapsen isään sekä yksinäisyys. Henkiseen jaksamiseen liittyen muutama kyselyyn vastanneista koki myös huonoa omaatuntoa ja syyllisyyttä yksinhuoltajuudesta, kun lapsi ei saanutkaan ehjää ydinperhettä. Äidit kokivat tästä vahvaa epäonnistumisen tunnetta. Useampi kaipasi yksinäisyydestä johtuen toista aikuista jakamaan arjen ilot ja surut, sekä vertaistukea ja ystäviä samassa elämäntilanteessa olevista. Arkea kuormittavana tekijänä nähtiin myös lapselle virikkeiden ja hyvän elinympäristön luominen yksin päivästä toiseen sekä raskausaikaiset muilta ihmisiltä tulleet ennakkoluulot omaa äitiyttä kohtaan. Osa vastaajista mainitsi haasteeksi koulun suorittamisen pienen lapsen kanssa. Halonen & Apter (2010) toteavat 15 - 19-vuotiailla äideillä olevan suurempi riski kohdata terveydellisiä haasteita, sosiaalisia jälkiseuraamuksia ja haasteita opinnoissa sekä työelämään siirtymisessä verrattuna 20 – 35-vuotiaisiin äiteihin. Eräs äideistä mainitsi lastenvalvojalla käynnin pelottaneen eniten raskausaikana. Tämä osoittaa mielestäni sen, että äidit pelkäävät myös viranomaistahojen kohdistavan heihin ennakkoluuloja ja käyttävän valtaansa puuttumalla äitiyteen äitiä huolestuttavalla tavalla.

Teoreettisessa viitekehyksessä esille nousi aiempien tutkimuksien valossa taloudellisen toimeentulon haasteet yksinhuoltajaperheissä. Haataja (2009, 104 - 109) totesi eritoten nuorten yksinhuolta-

jaäitien alhaisen tulotason syyksi alhaisen koulutustason, joka näkyi myös haastatteluiden vastauksissa. Yksikään äiti ei maininnut olevansa työelämässä ja suurimmalla osalla vastaajista koulu oli edelleen kesken. Oli mielenkiintoista huomata, että opinnäytetyöni tuloksissa kävi ilmi, että kyseeseen vastanneet eivät suoranaisesti kokeneet taloudellista huono-osaisuutta, vaikka toivoivatkin tulevaisuudessa talouteen liittyviä asioita, kuten vakaata taloustilannetta, omistusasuntoa ja mahdollisuutta tarjota lapselle harrastus. Yksi äideistä myös pohti, onko hänellä tulevaisuudessa varaa tehdä isompia hankintoja lapselle, kuten ostaa polkupyörä, vaikka ei suoranaisesti maininnut taloudellisia haasteita nykypäiväisessä elämässä. Taloudellisten haasteiden näkymättömyys vastauksissa saattaa johtua nuorten äitien kokemista ennakkoluuloista. Nuorilla äideillä saattaa olla vahva tahto osoittaa oma kokonaisvaltainen pärjäävyytensä vanhempana. Omien vanhempien luona asuminen varmasti helpottaa nuoren äidin taloudellista tilannetta, mikä selittäisi sen, ettei taloudellisia haasteita mainittu.

Brobergin & Tähtisen (2009, 157) mukaan taloudelliset haasteet ovat tutkitusti kytköksissä myös yksinhuoltajan henkiseen hyvinvointiin. Vaikka tutkimuksessani ei ilmennyt suoranaisesti taloudellisia haasteita yksinhuoltajaperheiden arjessa, vastauksista ilmeni kuitenkin henkistä hyvinvointia kuormittavia tekijöitä, kuten huonot välit lapsen isään, masentuneisuus, yksinäisyys ja yksin arjessa pärjääminen ilman toista huoltajaa. Tämän vahvistavat myös Broberg & Tähtinen (2009, 157), joiden mukaan henkistä hyvinvointia kuormittaa lapsesta vastuun ottaminen yksin sekä yksinäisyyden tunne ja huonot välit lapsen isään. Tamminen, Pasanen, Martelin, Mankinen & Solin (2020, 1) kertovat sosiaalisten suhteiden vaikuttavan suoraan henkiseen hyvinvointiin painottaen muiden ihmisten seurassa olemisen, kommunikoinnin ja yhteenkuuluvuuden tunteen tärkeyttä. Vastauksista ilmeni ystäväpiirin kaventumista, mutta myös tyytyväisyyttä siitä, että elämään on löytynyt äitiyden myötä ihmisiä, jotka jakavat saman elämäntilanteen ja joilta saa vertaistukea äitiyteen. Vertaistukea uusien äitiystävien välillä jaettiin sekä sosiaalisessa mediassa että kasvotusten. Osa äideistä pohti sosiaalista verkostoitumista ja mahdollista uutta parisuhdetta myös lapsen kannalta. Äitiyden myötä he kokivat tulleen varovaisemmaksi, kenet päästävät elämäänsä. Vaikka sosiaalisten suhteiden luominen on nykyteknologian myötä siirtynyt vahvasti internettiin, on siellä myös omat vaaransa ja varsinkin lasten vanhemmat joutuvat pohtimaan tarkasti, kenet päästää osaksi lapsensa elämää. (Alasalmi 2011, 190 - 192.) Uudet ihmissuhteet saattavat tuoda perhe-elämään levottomuutta, mikä saattaa estää yksinhuoltajia luomasta uusia läheisiä ja merkityksellisiä ihmissuhteita (Broberg & Tähtinen 2009, 157).

Alasalmen (2011, 27) näkökulma yksinhuoltajuuteen on se, että suomalaisessa yhteiskunnassa yksinhuoltajuus on hyvä asia ja hyvä mahdollisuus. Historiaan peilattaessa monessa asiassa on menty asenteiden suhteen eteenpäin, vaikka kehitystyötä yksinhuoltajiin suhtautumisessa ja heidän auttamisessa tarvitaan edelleen. Julkisessa keskustelussa tiedostetaan, että vaikka yksinhuoltajuus ole helppoa ja elämä mielletään helpommaksi kahden huoltajan perheessä, on yksinhuoltajuus kuitenkin rauhattomassa ja riitaisessa perhetilanteessa kaikista paras ratkaisu lapsen kannalta. Alasalmen näkökulman jakoi myös useampi tutkimukseen vastannut äiti, jotka mainitsivat yksinhuoltajuuden olevan parempi ratkaisu, koska kokivat, että jos lapsen isä olisi läsnä lapsen elämässä, läsnä oltaisiin vain pakon edestä, ei aidosta halusta. Äidit kokivat saaneensa ulkopuolisilta tahoilta tukea, kuten koulusta, mikä vahvistaa asenteiden muuttumista positiivisempaan suuntaan yksinhuoltajien kohdalla. Osa vastaajista kertoi kohdanneensa ennakkoluuloja, koska he kokivat, että vanhemmat ihmiset katsoivat heitä tuomitsevasti. Hakovirta, Salin & Haataja (2016, 281) toteavat nuoremman ikäluokan suhtautuvan vanhempaa ikäluokkaa myönteisemmin yksinhuoltajuuteen. Tämä selittää nuorten yksinhuoltajaäitien näkemyksen siitä, että vanhemman väestön olisi vaikeampi suhtautua nuoriin yksinhuoltajaäiteihin.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kun tutkimus kohdistuu ihmiseen, on tärkeää, että tutkittavat henkilöt luottavat tutkijaan. Luottamuksen voi saada kunnioittamalla osallistuvien ihmisarvoa ja oikeuksia. Tutkijan on tiedostettava, että tutkimus saattaa aiheuttaa ihmisissä erilaisia tunnereaktioita, jolloin tutkijan vastuulla on, ettei tutkimukseen osallistuminen aiheuta henkistä rasitusta tai muuten tarpeetonta haittaa. Osallistumisen täytyy aina olla vapaaehtoista ja tutkittavalla pitää olla oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Tämän lisäksi tutkijan vastuulla on antaa tietoa tutkimuksen sisällöstä ja tavoitteista ja kertoa aineiston käsittelymenetelmistä. (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof, 2019, 8-9.)

Opinnäytetyössä kiinnitettiin eritoten huomiota tutkimuksen eettisyyteen, sillä oletin tutkimukseni aiheen olevan monelle vastaajalle jollakin tasolla herkkä, koska tutkimus perustuu henkilökohtaiseen näkemykseen yksinhuoltajuudesta. Käytännössä tämä näkyi tutkimuskysymysten tarkkana suunnitteluna ja siinä, että välitin tutkimukseen osallistuville selkeästi tiedon siitä, mihin he ovat osallistumassa. Painotin osallistujille tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä lupasin, ettei heitä voida tunnistaa lopullisesta opinnäytetyöstä ja kaikki sähköpostilla saadut vastaukset

tuhotaan heti, kun ne on käsitelty. Eettisyyttä lisää tutkimuksen osallistujien anonymiteetin varmistaminen sekä aineiston käsitteleminen hyvien käytänteiden mukaan.

Kirjasin opinnäytetyöni tutkimustulokset itselleni ylös niin, etteivät yksittäiset haastateltavat ole niistä tunnistettavissa. Tulosten kirjauksessa viittasin äiteihin seuraavasti: äiti 1 ja äiti 2. Suoria lainauksia käytin harkiten, koska en halunnut ottaa riskiä, että tutkimukseen osallistujat kokisivat olevansa suorasta lainauksesta tunnistettavissa. Tutkimusaineisto säilytettiin hyvien käytänteiden mukaan ja poistettiin heti, kun vastaukset oli käsitelty.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksen luotettavuuden varmistaminen näkyi tutkimuksessani siten, että haastattelun suunnitteluvaiheessa esitetasin laadittuja haastattelukysymyksiä. Testivastausten perusteella pystyin arvioimaan haastattelukysymysten laatua ja eettisyyttä. Pyrin luomaan haastattelukysymykset niin, että ne eivät sisällä minkäänlaista johdattelua. Annoin vastaajille hyvin aikaa miettiä kysymyksiä ja vastata niihin rauhassa, jotta välttyttäisiin kiireisesti ja hätäisesti annetuilta vastauksilta. Muutamilta äideiltä kysyin vastauksiin liittyen tarkentavia kysymyksiä, sillä vastaukset olivat tulkinnanvaraisia, enkä halunnut tehdä epäselvistä vastauksista omia tulkintoja. Kuulan (2006, 9 - 10) mukaan on tärkeää, että aineistossa säilytetään mahdollisimman pitkälle, mitä on sanottu ja miten on sanottu, lisäämättä tai poistamatta mitään. Vaikka otin opinnäytetyössäni eettiset periaatteet huomioon, on hyvä kiinnittää huomiota eettisyyttä tarkasteltaessa, että tutkimuksen tekijänä olen vielä kokematon ja tein opinnäytetyöni yksin. Parityön etu olisi ollut kahden henkilön mielipide ja tulkinta eettisyyteen liittyvissä asioissa, jolloin työstä olisi voinut nousta eettisiä pulmia esiin eri tavalla, kuin yksin työtä tehdessä.

Tuomen & Sarajärven (2018, 150) mukaan tutkimuksen eettisyydellä tarkoitetaan eettisesti vastuullista ja oikeiden toimintatapojen noudattamista omassa tutkimustyössä. Tutkimuksen uskottavuus perustuu siihen, että tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimusten arvioinnissa. Tutkijan on käytettävä eettisesti kestäviä tiedonhakumenetelmiä ja otettava huomioon muiden tutkijoiden työ merkitsemällä lähdeviitteet muista tutkimuksista otettujen tietojen perään.

Opinnäytetyön tulosten luotettavuuteen vaikutti valittu tutkimusmenetelmä ja aineiston koko. Ta-voite oli saada kahdeksan äitiä osallistumaan tutkimukseen. Halukkaita tutkimuskysymyksiin vas-taajia ilmoittautui yli kymmenen, joista seitsemän vastasi haastattelukysymyksiin. Valitsin haastat-telukysymysten esittämisen sähköpostitse avointen kysymysten muodossa. Jälkeenpäin ajateltuna haastattelu esimerkiksi Skypea kautta olisi ollut parempi vaihtoehto, sillä tarkentavien kysymysten esittäminen olisi ollut helpompaa. Toisaalta vastauksista puuttui sellaisia näkökulmia, mitä teoria-osuutta tehdessäni ajattelin tutkittavien vastauksista löytyvän. Tämä olisi saattanut ajaa minut esittämään haastattelutilanteessa liian johdattelevia kysymyksiä. Tutkimuskysymysten luotetta-vuus olisi voinut kasvaa, mikäli vastauksia olisi tullut useammalta yksinhuoltajaäidiltä. Seitsemän eri äidin laajoissa vastauksissa toistui kuitenkin hyvin samanlaiset teemat, joiden perusteella pidän omia tutkimustuloksiani luotettavina. Opinnäytetyön tekijänä halusin hyödyntää vastauksia mah-dollisimman laajasti ja tuoda tuloksissa hyvin yksityiskohtaisesti esille, miten yksinhuoltajaäidit ko-kevat arkensa ja mitä kukakin luokitteli arjen haasteiksi. Anttilan (2016, 470) mukaan tutkimusai-neistoa voidaan pitää luotettavana, mikäli tutkimusmenetelmä, tutkimuksen toteutus ja saatu aineisto kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Tämä toteutui mielestäni opinnäytetyössäni.

8.3 Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Jos tutkimustuloksiani haluttaisiin hyödyntää käytännössä, tulisi tarkastelun alle ottaa tutkimuk-seni kolme keskeistä teemaa, jotka ovat tuen merkitys yksinhuoltajuudessa, yksinhuoltajuuden haasteet ja pelko omasta jaksamisesta.

Tuen merkityksen tärkeys nousi jokaisessa haastattelun vastauksessa esille. Myös erilaisia haas-teita näyttäytyi yksinhuoltajien elämässä, mitkä olivat vastauksissa vahvasti kytköksissä tuen mer-kityksen ja erilaisten raskauden tuomien pelkojen kanssa. Tämän perusteella olisi tärkeää varmis-taa, että nuorella äidillä on läheistukiverkosto. Jos lähitukiverkostoa ei ole, olisi tärkeää luoda matalan kynnyksen palveluja, joiden kautta nuoret äidit saisivat vertaistukea, neuvoa ja ohjausta.

Sosiaali- ja terveysalan työntekijän kannalta tämä voisi näkyä laajennettuina neuvolapalveluina, jotka kohdennettaisiin nuorille äideille esimerkiksi erilaisten vertaistukiryhmien muodossa, joissa voisi opettaa nuorille äideille vauvan fyysisen hoidon lisäksi myös vauvan henkisen hyvinvoinnin ja

lapsen ja äidin kiintymyssuhteen tukemista. Ryhmien olisi tärkeää olla kohdistettu nimenomaan nuorille yksinhuoltajaäideille, jotta he saisivat toisistaan vertaistukea ja voisivat samalla verkostoitua keskenään. Nuorille äideille tulisi entistä aktiivisemmin tuoda ilmi erilaisia vertaistukiryhmiä ja palveluiden tulisi olla matalan kynnyksen palveluita, joihin osallistuminen olisi helppoa ja vaivatonta.

Mikäli nuorella äidillä olisi läheistukiverkosto, olisi tärkeää vahvistaa tätä verkostoa ja heidän välistä kommunikaatiota jo raskausaikana. Haasteena vastauksissa toistui arkirytmien ylläpitäminen. Ryhmissä voisi käsitellä kokonaisvaltaisesti pienen vauvan arkirytmien sisältöä, miten vuorokausirytmistä aletaan käytännössä toteuttaa ja miten sitä ylläpidetään pienen lapsen kanssa. Uskoisin, että yksi hyvä ryhmätoimintaa järjestävä taho voisi olla ensikoti.

Mielestäni sosionomien työkenttää voisi laajentaa entistä enemmän neuvolan ja perheneuvolan piiriin tukemaan yksinhuoltajien tarvitsemia palveluita. Sosionomien ammattiosaamisella olisi hyvät edellytykset jakaa tietoa vanhemmille vanhemmuudesta, vuorovaikutussuhteesta ja lapsen ja vanhemman välisestä turvallisuudesta kiintymyssuhteesta. Sosionomit hallitsevat myös erilaisia asiakastyön menetelmiä, joita voisi mielestäni hyödyntää myös neuvolassa, kun nuoria yksinhuoltaja-äitejä tuetaan raskausaikana.

Yksi äideistä kertoi pelänneensä lastenvalvojalle menoa. Tämä osoittaa, että nuori yksinhuoltaja-äiti voi kokea olevansa hyvinkin haavoittuvaisessa asemassa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tarjotessa konkreettista apua olisi mielestäni syytä muista asiakkaan empaattinen ja hienotunteinen kohtaaminen sekä muistaa viranomaistahona, miltä valta näyttyy nuoren äidin silmissä. Yksinhuoltajuuteen johtaneet syyt ovat aina erilaiset ja tästä syystä kaikenlainen ennakkoluuloisuus ja omat mielikuvat yksinhuoltajista tulisi ammattilaisina siirtää syrjään, jotta yksinhuoltajat saavat parhaan mahdollisen avun ja tuen. Olisi tärkeää välittää nuorille äideille tunne, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat auttamassa ja tukemassa äitejä, eikä viranomaistahoja tarvitse pelätä.

Tutkimustulosten teemojen pohjalta päättelen, että nuoret yksinhuoltajaäidit voisivat hyötyä heille kohdennetusta oppaasta, jossa olisi kaikki oman alueen palvelut listattuna ja tietoa, mistä

mitäkin apua saa. Oppaassa voisi olla listattuna esimerkiksi seuraavanlaisia palveluja: neuvola, perheneuvola, lastensuojelu, lastenvalvoja, pelkopoli ja nuorille äideille soveltuvia järjestöjä kuten tyttöjen talo, jossa nuoret äidit saavat yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa. Nuorille äideille tulisi entistä aktiivisemmin tuoda ilmi erilaisia vertaistukiryhmiä ja palveluiden tulisi olla matalan kynnyksen palveluita, joihin osallistuminen olisi helppoa ja vaivatonta.

Tulevana sosionomina koen tärkeänä, että pystyn työssäni kohtaamaan nuoren yksinhuoltajaäidin häntä kunnioittaen ja kuunnellen. Mielestäni sensitiivinen työote on erityisen tärkeää varsinkin nuorten äitien kanssa, sillä tutkimukseni osoitti heidän kokevan ennakkoluuloja. Tästä johtuen on äärimmäisen tärkeää, että työntekijänä pystyn välittämään heille turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin, jossa työskentely tapahtuu. Sosionomin näkökulmasta työskentelyn onnistumisen avaintekijä on asiakkaan ja työntekijän välinen luottamussuhde ja keskinäinen kommunikaatio.

Opinnäytetyöprosessin keskivaiheella aloin pohtia yksinhuoltajaisien määrää suhteessa yksinhuoltajaäiteihin. Teoreettista viitekehystä tehdessäni tein huomion tietynlaisesta stigmasta, mikä on edelleen havaittavissa yksinhuoltajuuteen liittyen, vaikka vuosien saatossa yksinhuoltajuuteen ollaan asennoituttu myönteisemmällä tavalla. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia yksinhuoltajuutta laajemmin ja verrata, kokevatko yksinhuoltajaisät ennakkoluuloja yksinhuoltajuudesta suhteessa enemmän kuin yksinhuoltajaäidit. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, miksi isät päätyvät yksinhuoltajiksi harvemmin kuin äidit. Tutkimuksessani yksinhuoltajaäidit kokivat arkensa pääosin helpoksi ja mukavaksi. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten yksinhuoltajaisät kokevat arkensa suhteessa yksinhuoltajaäitien näkemykseen yksinhuoltajuudesta.

Lähteet

Aalber V., Siimens M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. 2.P. Helsinki: Nemo. Viitattu 28.6.2021.

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen R. & Vilen, M. 2007. Nuoren aika. 2-3p. Werner Söderström Osakeyhtiö. Viitattu 24.9.2021

Aamu- ja iltapäivätoiminta. Verkkojulkaisu opetushallituksen verkkosivuilla. Viitattu 9.6.2021. [Aamu- ja iltapäivätoiminta | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Alasalmi P. 2011. Loistava yksinhuoltajuus. Juva: Gummerus.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. 2. painos. Hamina: Akatiimi Oy.

Chamie, J. 2016. 320 million children in single-parent families. Journal of Inter press service news agency. Viitattu 16.9.2021. <http://www.ipsnews.net/author/joseph-chamie/>

Forssén, K & Ritakallio, V-M. 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöliitto. Helsinki.

Haataja, A., Forssén, K., Hakovirta, M. 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöliitto. Helsinki.

Haataja, A., Airio I., Saarikallio-Torp, M., Valaste M. 2016. Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela. Viitattu 1.6.2021. [Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. \(helsinki.fi\)](#)

Haapanen M., Hakovirta M. 2019. Lapsen elatus, vanhempien toimeentulo ja köyhyys. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Viitattu 1.6.2021. [Lapsen elatus, vanhempien Ftoimeentulo ja köyhyys näkymä \(journal.fi\)](#)

Hakovirta, M. 2006. Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 45/2006. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 1.6.2021. [76c0f3b6-yksinhuoltajaaitien-tyollisyys-e-kirja.pdf \(vaestoliitto.fi\)](#)

Halonen, M. & Apter, D. 2010. Teiniraskauden ja -äitiyden moninaiset haasteet. Verkkojulkaisu aikakauskirja Duodecim nettisivuilla. Viitattu 16.6.2021. [Teiniraskauden ja -äitiyden moninaiset haasteet \(duodecimlehti.fi\)](#)

Heikkilä, H-K. 2012. Biologisesta vanhemmuudesta sosiaaliseen vanhemmuuteen-Suomen vanhemmuuslainsäädäntö sateenkaariperheiden ja lapsen edun näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 19.4.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42582/graduHannaKaisaHeikkila1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hirvonen, E. 2002. Tulkintoja tytöistä. Tampere. Tammer paino.

Huttunen, S. 2016. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen. Blogikirjoitus suomen YK-liiton sivuilla. Viitattu 18.6.2021. [Blogi: Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen | Suomen YK-liitto \(ykliitto.fi\)](#)

Isyyslaki 2015/11. Viitattu 16.9.2021. [Isyyslaki 11/2015 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Kelhä, M. 2009. Vääränlaisia äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223. Helsingin yliopisto. Viitattu 14.6.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19800/vaaranik.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. Viitattu 17.9.2021

Kuortti, M. & Halonen M. Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin. Lääketieteellisen aikakauskirja Duodecim verkkojulkaisu. Viitattu 24.9.2021. [Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin? \(duodecimlehti.fi\)](#)

Korhonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S-K. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 17.9.2021. [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](#)

Laaksovuori K., Luoma-Lammi J. 2017. Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemat haasteet. Opinnäytetyö, AMK. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Viitattu 1.6.2021. [laaksovuori_katariina - luoma-lammi_johanna.pdf \(theseus.fi\)](#)

Laki lapsen elatuksesta 1975/704. Viitattu 28.5.2021. [Laki lapsen elatuksesta 704/1975 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Annettu 8.4.1983. Viitattu 24.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830361#Pidp446328832>

Lapsiarkki. Lastenhoitoapua ja vertaistukea yhden vanhemman perheille. Verkkosivu. Viitattu 8.6.2021. [LapsiArkki.fi – Apua yksinhuoltajaperheille](#)

Lapsilisän määrä ja maksaminen. 2021. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 2.6.2021. [Lapsilisän määrä ja maksaminen - kela.fi](#)

Lapsiperheiden kotipalvelu. 2021. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu. Viitattu 7.6.2021. [Lapsiperheiden kotipalvelu - Lapset, nuoret ja perheet - THL](#)

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu 21.12.2016. Viitattu 18.6.2021. [Nuorisolaki 1285/2016 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Pelkonen M., Hakulinen-Viitanen T., Hietanen-Peltola M., Puumalainen T. 2013. Hyvinvointia useammille- Lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:36. Verkkojulkaisu. Viitattu 6.7.2021. [Microsoft Word - Rap 2013 36 verkko 271113.doc \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Peltonen, M. 2020. Ihan tavallinen äiti: Nuoret äidit ja vanhemmuuden neuvottelut. Nuorten perheet ja läheissuhteet Nuorten elinolot -vuosikirja 2020. Viitattu 24.9.2021. [Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot -vuosikirja 2020 \(helsinki.fi\)](#)

Perheiden määrän kasvu pysähtynyt. Verkkojulkaisu tilastokeskuksen verkkosivuilla. Viitattu 10.6.2021. [Tilastokeskus - Perheet 2020 \(stat.fi\)](#)

Sosiaali- ja terveysministeriö. Perhe- etuudet. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2021. [Lapsiperheiden tuet - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)

Suomen virallinen tilastokeskus. 2020. Perheet. Viitattu 19.4.2021. [Tilastokeskus - Perheet 2019 \(stat.fi\)](#)

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WSOY. Viitattu 18.6.2021

Tamminen N., Pasanen T., Martelin T., Mankinen K., Solin P 2020. Sosiaaliset suhteet tärkeitä yksinasuvien positiiviselle mielenterveydelle. Tutkimuksesta tiiviisti 27/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. [Sosiaaliset suhteet tärkeitä yksinasuvien positiiviselle mielenterveydelle \(julkari.fi\)](#)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Lapsen huolto, asuminen ja tapaaminen. Viitattu 24.5.2021. [Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen - Lapset, nuoret ja perheet - THL](#)

Teemoittelu. N.d. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyöpankki. Viitattu 15.9.2021.

<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinenmateriaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>

Terveidenhuoltolaki 30.12.2010/ 1326. Laki neuvolapalveluista. Viitattu 10.6.2021. [Terveidenhuoltolaki 1326/2010 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Tilastoraportti 26/2020. Raskaudenkeskeytykset 2019. Raskaudenkeskeytysten määrän väheneminen pysähtyi. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitoksen tilastoraportti. Viitattu 16.6.2021. [Raskaudenkeskeytykset 2019 \(julkari.fi\)](#)

Tietoa yksinhuoltajuudesta. Pienperheyhdistys ry:n verkkojulkaisu. Viitattu 2.6.2021. [Tietoa yksinhuoltajuudesta | Pienperheyhdistys ry](#)

Tilasto elatustuesta. 2021. Kelan verkkosivu. Viitattu 1.6.2021. <https://www.kela.fi/tilastot-aiheittain/elatustuki>

Tilastoraportti 48/2020. Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2019. Julkaisija Terveyden ja hyvinvoinnilaitos. Viitattu 21.6.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140702/Tr48_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Toimeentulotuki. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 2.6.2021. [Toimeentulotuki - kela.fi](#)

Toimeentulotuen tietopaketti. 2021. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2021. <https://www.kela.fi/toimeentulotuen-tietopaketti>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. 1 - 3.p. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. Viitattu 15.9.2021

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. 1 - 3.p. Tammi. Viitattu 30.9.2021

Vanhempainpuhelin. 2021. Verkkojulkaisu Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilla. Viitattu 8.6.2021. [Vanhempainpuhelin - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Laki varhaiskasvatuksesta. Annettu 13.8.2018. Viitattu 7.6.2021. [Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Vanhemman ääni kysely 2019. Raportti vanhemmuutta kuormittavista huolista. Julkaisijana Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 21.6.2021. https://cdn.mll.fi/prod/2019/09/30110304/MLL_Vanhemman_aani_kysely_2019.pdf

Yhden vanhemman perhe. 2019. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 2.6.2021. [Yhden vanhemman perhe - kela.fi](#)

Yleinen asumistuki. 2020. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 2.6.2021. [Yleinen asumistuki - kela.fi](#)

Äitiysavustus. Verkkojulkaisu kansaneläkelaitoksen nettisivuilla. Viitattu 8.6.2021. [Äitiysavustus - kela.fi](#)

Liitteet

Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

SUOSTUMUS OSALLISTUA TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN, JOSSA HENKILÖTIETOJANI EI KÄSITELLÄ

Alle 20-vuotiaiden yksinhuoltajaäitien näkemys yksinhuoltajuudesta ja sen haasteista

Olen ymmärtänyt, että opinnäytetyötä varten tehtyyn tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin keskeyttää osallistumiseni milloin tahansa esimerkiksi jättämällä kyselyn kesken. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle minkäänlaisia kielteisiä seuraamuksia.

Olen saanut riittävät tiedot opinnäytetyön tekijältä, jossa on riittävät tiedot tutkimuksesta ja sen luonteesta. Minusta kerättyjen tietoja on luvattu käsitellä niin, että henkilötietojani ei kerätä, ei myöskään epäsuoria tunnisteita, joista minut voitaisiin tunnistaa.

Vastaamalla kyselyyn ilmaisen, että olen ymmärtänyt saamani tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Emmi Kauppinen

Haastattelukysymykset

Haastattelukysymyksiin voi vastata suoraan tähän word tiedostoon ja lähettää sen minulle takaisin, tai kopioimalla kysymykset ja vastaamalla suoraan sähköpostiin. Molemmat tavat käyvät! Jos mieleen tulee jotakin kysyttävää, niin pistä ihmeessä viestiä!

Haastattelukysymykset:

Millaisena näet oman arkesi?

Osallistuuko lapsen isä lapsen elämään? Jos osallistuu, niin kuinka aktiivisesti?

Mitkä asiat vaikeuttavat arkea?

Mitkä asiat tuovat helpotusta arkeen?

Keneltä saat apua arjessa?

Millainen raskausaika oli henkisesti? Mietityttikö jokin asia tulevassa lapsiarjessa?

Miten ihmiset ympärilläsi suhtautuivat raskauteesi (koulu, työ, perhe, ystävät)?

Mitä toivot tulevaisuudelta?

Aineiston kerääminen

Moikka!

Valmistun sosionomiksi joulukuussa ja opintoni ovat nyt siinä vaiheessa, että etsin opinnäytetyöhöni noin kahdeksaa 18-20-vuotiasta yksinhuoltajaäitiä haastateltavaksi. Opinnäytetyöni aihe on alle 20-vuotiaiden yksinhuoltajaäitien näkemys yksinhuoltajuudesta ja sen haasteista. Tutkimuksen tarkoituksena ja tavoitteena on saada lisää tietoa, miten nuoret yksinhuoltajaäidit kokevat arkensa ainoana vanhempana ja kartoittaa, mitkä tekijät arjessa lisäävät haasteellisuuden tunnetta. Erosin itse lapseni isästä vajaa vuosi sitten, joten aihe on itselleni myös henkilökohtaisesti tärkeä ja varmasti juuri tästä syystä halusin tutkia nimenomaan yksinhuoltajien arkea ja sen mahdollista haasteellisuutta

Jos osuit tutkimukseni ikähaarukkaan ja haluaisit mahdollisesti osallistua tutkimukseen vastaamalla sähköpostitse aiheeseen liittyviin kysymyksiin, niin pistä ihmeessä yksityisviestiä niin kerron lisää

Huom! Sinun ei tarvitse olla totaaliyksinhuoltaja osallistuaksesi tutkimukseeni.

Aurinkoista kesän jatkoa kaikille,
-Emmi